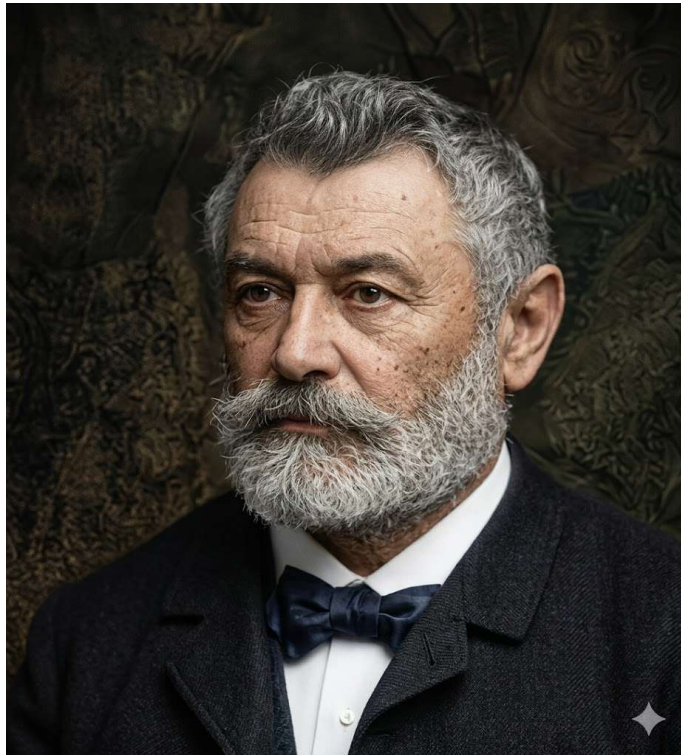

Réthy Lipót és gyermekei

A Réthy család bemutatását Réthy Pállal kezdtem, aki híres békéscsabai orvos volt a XIX. század második felében. Napjainkban az ő nevét viseli a békéscsabai kórház.

A jelenlegi rész Réthy Lipótot, az első Békés megyei nyomda alapítóját és családját mutatja be.

A következő fejezetbe eljutunk a dédapámig, Réthy Vilmosig.

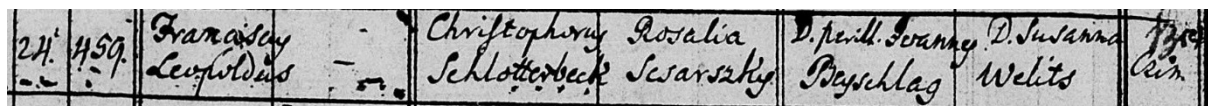

Réthy Lipót időskori portréja

Réthy (Schlotterbeck) Lipót (Franciscus Leopoldus)

K:	3
FS:	G4YQ-TM8
Sz:	Szarvas, 1817. október 22 - 1903. július 23.
K	Szarvas, 1817. október 24.
A.n.:	Scarsky Rozália
F:	Hoschke Josefin (Gyula, 1835. március 12 - Arad, 1876. június 16.)
E:	Szarvas, 1851. február 25.
H:	Arad, 1903. július 23.

Kevés családtagunkról van annyira részletes információnk, mint Réthy Lipótról, aki 1817-ben Franciscus Leopoldus Schlotterbeck néven született Szarvason.

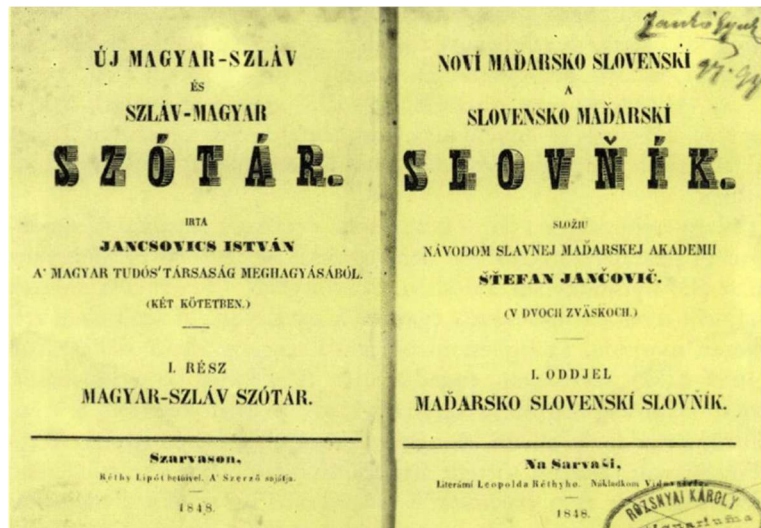

„[A fiatal Lipót] a mezőberényi gimnáziumban kezdte meg tanulmányait, azonban szüleinek kora elhunytja miatt kénytelen volt azokat abbahagyni s így került 1833-ban Budapestre Beimel Józsefhez, hogy a nyomdász-ipart megtanulja. Itt ügyességével, gyors felfogásával hamar kitűnt. Helmeccy »Jelenkor«-át s a szerb lapokat szedte. Tudvalevőleg a harminczas években a szerb irodalom székhelye Buda és Pest volt Magyarországon, sőt a Szerbia számára szánt könyveket is itt nyomtatták. Tanuló éveinek végeztével nemsokára külföldre utazott (1841—43.) és Strassburg és Kopenhágáig minden jelentékenyebb pontot bejárt. Magában Weimarban két évet töltött egyugyanazon üzletcégnél, mely annyira becsülte a magyar ifjút, hogy nem akarta elbocsátani s már arról is volt szó, hogy családi összeköttetéssel végleg ott marasztalja. De Réthyben egy sorvasztó kor sejtelve felébreszté a honvágyat; Weimart elhagyta tehát és Magyarországra tért vissza, üdülést keresendőbátyja [Réthy Pál] házánál, kit akkor Békés-Csaba városának orvosává választottak meg, nagy lelkesültséggel.

Azután ismét Pesten találjuk őt, Ländlerer és Heckenast könyvnyomdájában Kossuth »Pesti Hirlap«-jánál. Ez időtájt alkalmazták az első gyorsajót Magyarországon, azon Kossuth lapját nyomva.

1846-ban kapta meg egy Szarvason állítandó könyvnyomdára a Felség engedélyét. Az új nyomda nagyfontosságú volt Békés megyére nézve. Az 1848-49-iki idők határozták meg jelentőségét. Szarvas lön tényleges központja Békés, Csanád, Csongrád, Heves stb. megyéknek nyomdájá által. Innen Réthy Lipót sajtója alól kerültek

ki a megyék számára szükségelt nyomtatványok, a függetlenségi nyilatkozat magyar, német és tót nyelven, röpiratok, népirodalmi termékek, melyek Simon István, Greguss Ágost, Fidicius s mások tollából eredtek. A szabadságharcz alatt mint nemzetőr a békési nemzetőrökkel Arad megyében több hónapot töltött, de csakhamar ismét békés foglalkozásához tért.

A szabadságharcz után Réthy Lipót a haditörvényszék elé állított Nagy-Váradon s félévi fogságra ítéltetett, mit a nagyváradai fogházban töltött, egy honvéd hadbíró, egy kath. lelkész s más 8 - 10 társával, mindannyiak egy eszméért szenvedve.

Réthy Lipót 1850-ben indított meg egy népnaptárt Szarvason, mely ma is fönáll s az egész országban el van terjedve 40.000 példányban. E naptárból már 1880-ban egy millió példány adatott ki; oly mennyiség, melyhez hasonlóra alig van példa vidéki nyomdák produktumainak történetében.

Szarvasról Békés-Gyulára, innen pedig 1858-ban Aradra tette át Réthy nyomdai üzletét, a hol az ma is virágzik. 1860-ban, midőn az »Alföld« megindult, Bettelheim testvérek, mint akkori kiadók, annak nyomtatását reá bízták, azóta az »Alföld« 33 éven keresztül naponta a Réthy-czég impressziómával jelenik meg. A mindig nagyobbá lett s ma már kisebb fővárosi laphoz hasonló »Alföld« nagy apparátust igénylő nyomtatása (folytonosan elfoglalva levő tiz szedőn kívül egy gyorsajtóhoz szükséges személyzetet kíván e lap) azonban a Réthy-nyomda működésének csak kisebb részét képezi. Réthy a nyomdát, melyben több mint tizenöt év óta az atyjához hasonló tevékenységével megáldott Viktor fia mint cégtárs és mint az »Alföld« felelős szerkesztője működik, az előrehaladott technika körülményeinek megfelelően szerelte fel s az eddig száznál több nagyobb önálló művet s számtalan kisebb könyvet bocsátott a piacra. [...] E mellett Réthynek még könyomdája és

¹ Réthy Lipót már egy évvel a nyomda megnyitása után kinyomtatott egy „szláv-magyar” és „magyar-szláv” szótárt.

írókereskedése is van. A mit mind csak azért említünk, hogy kitűnjék, milyen szépen gyarapodik és emelkedik egy üzlettelep az idők folyamában a nem lankadó szorgalom, a már ifjú korban elsajátított szakismeret és okszerű vezetés mellett.”²

Idáig a szokásosnál hosszabb idézet a Grafikai Szemlében 1893-ban megjelent méltatásból. Most néhány kiegészítés következik.

Fennmaradt például Réthy Lipót kézirásos levele 1847-ből, amiben a nyomdáját engedélyező kiváltságlevél kihirdetését kéri. Az átírat és az eredeti aláírás Petőcz Károly füzetében:

„Tekintetes Karok és Rendek!

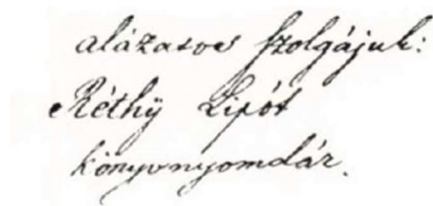
Azon kegyes pártolásért 's ajánlatért, mellynek folytán Szarvas mezővárosban egy könyv nyomdának felállítására Ö Felségétül királyi Kiváltságot nyerni szerencsés valék, a Tekintetes Karoknak és Rendeknek legmélyebb hálámat fejezem ki, s miután nem kiméivé költséget már fel is állított nyomdámot akár melyik vidéki nyomdával minden tekintetben versenyezhető karba helyeztem, ép a mélyen tisztelt kegyes pártfogás folytán nyomdámot a Tekintetes Karok és Rendek hazafiúi magas kegyük s pártolásokba ajánlani mély tisztelettel bátor vagyok.

Esedezvén egyszersmind e tárgybeli Kiváltság levelem meghirdetéséért.

Megkülömböztetett tisztelettel maradván

Gyulán október 4-én 1847.

Tekintetes Karoknak és Rendeknek

aláíratos példájuk:
Réthy Lipót
könyvnyomdár.

3

Érdekes kérdés, hol működött Lipót szarvasi nyomdája? E tárgyban Molitorisz Pál publikált egy meggyőző tanulmányt. A részletek ismertetése nélkül legyen elég annyi, hogy a nyomda minden bizonnyal a mai Deák Ferenc utca 12. és 12/a. házak helyén állt. Az eredeti épületet 1952-ben bontották le, azt megelőzően legutoljára az Otthon vendéglő működött ott.⁴

² Grafikai Szemle, 1893. november

³ Petőcz Károly: Réthy Lipót szarvasi nyomdája. Békéscsaba-Gyoma, 1986., 42-43. oldalak

⁴ dr. Molitorisz Pál: Réthy emlékhelyek Szarvason. In: Szarvasi Krónika, 22. szám, 2008.

5

Egy korábbi kutatás az 1980-as években a nyomda helyeként a Szabadág út 14. számú épületet jelölte meg, kizárólag azon tény alapján, hogy Lipót 1857-ben (tehát már a nyomda elköltözése után) ezt a címet adta meg egy adóbevallásban. Erre a házra helyezték el a nyomda emléktábláját is. Ez duplán tévedés, mert a nyomda 1848-ban bizonyítottan nem itt működött, ráadásul az említett adóbevallásnak a Szabadság út 12. felel meg. Az tény, hogy ez utóbbi kétemeletes épület sokáig Lipót öccsének (Réthy Vilmos), majd annak fiának, Sándornak a használatában állt. Sándor a földszinten vegyeskereskedést működtetett és az emeleten volt a család lakása. Az épületet 1989-ben bontották le.⁶

⁵ u.o. Feljavítva a Geminivel 2026. május 3-án.

⁶ u.o. A bekezdés egy tartalmi összefoglalás.

Érdeemes még megmutatni Lipót szarvasi „betű mutatóványát”:

A következő fénykép 1860-ban készülhetett Aradon. A tekintélyes Lipótot zsinóros attilában ábrázolták.

⁷ Békési Élet, 1973. 2. szám, 273. oldal

Arcanum, 2026. május 3.

https://adt.arcanum.com/hu/view/BekesiElet_1973/?pg=276&layout=s&query=r%C3%A9thy

⁸ Új Idők, 1903. augusztus 2.

Arcanum 2026. május 3.

https://adt.arcanum.com/hu/view/UjIdok_1903_2/?query=TEXT%3D%28r%C3%A9thy+lip%C3%B3t%29+DATE%3D%281903-01-01--1903-08-31%29&pg=134&layout=s

A Geminivel feljavítva és színezve.

Eddig nem említettem Lipót feleségét, Hoschke Josefát. A hölgy Gyulán született 1835-ben:

1835		Pater & Mater			Baptinorum Baptian,	
St. Bapt.	Baptisati Nomen & Cognominas.	Cognomen, Nomen et Religio.	Conditio locus & m. c. u. l. i.	Cognomina & Nomina		
12 ^o Martii	Maria legitimis	Szabo Porgius Károlyi Elisabetha Szab.	Sigulus C. P. St.	Skeredi Michael Joz. Maria.	Josephus Szeles Barthol.	
13 ^o Martii	Josepha legitimis	Hoschke Franciscus Lindenberger Anna Szab.	Sutor C. P. St.	Unferbach Josephus Eibel Rosalia.	Michael Scheiner Coop.	

A keresztelési anyakönyvi bejegyzésből látszik, hogy az apa Hoschke Ferenc, az anya Lindenberger Anna. A Hoschke családról keveset tudunk, de a Lindenberger család igen kiterjedt volt Gyulán már legalább az 1750-es évek óta. (A legrégebbi ismert ős Gyulán Lindenberger Gáspár volt. Family Search azonosító: 9K9C-QSK. Ő volt Lindenberger Anna dédapja.)

Hoschke Ferencről mindössze annyit tudunk, hogy 1868-ban Aradon részt vett az Iparbank elnevezésű öngégyező egyesület alapításában, és abban bizottmányi tagnak jelölték.⁹

Még egy „Hoschke”-t találtam a rokonságból:

„— Hoschke István aradi lakos, nyomdász, saját, úgy Mária kiskorú leánya vezetéknevének „Gyulai”-ra kért átváltoztatása f. é. [1868.] mart. 17 én 6238. sz. a. kelt belügyminiszteri rendelettel megengedettett.”¹⁰

A hírből két tanulságot vonhatunk le: Hoschke István szintén Gyuláról származott (ahogy Lipót felesége is), és talán pont Lipótnál dolgozott nyomdászként. (A Family Search alapján valószínűsíthető, hogy Josefa 1839-ben született öccséről van szó.)

Az esküvőre 1851. február 25-én Szarvason került sor, amikor Josefa 16 éves volt.

⁹ Pesti Napló, 1868. január 14.

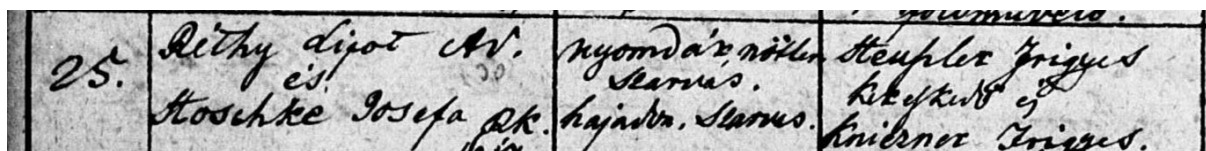
u.o.

https://adt.arcanum.com/hu/view/PestiNaplo_1868_01/?query=DATE%3D%281735-01-01--1880-01-01%29+hoschke+gyula&pg=36&layout=s

¹⁰ Pesti Napló, 1868. március 31.

u.o.

https://adt.arcanum.com/hu/view/PestiNaplo_1868_03/?query=DATE%3D%281735-01-01--1880-01-01%29+hoschke+gyula&pg=112&layout=s

A házaspárnak 1851-1854. között három gyermeke született. Josefa az utolsó gyermek születésekor még mindig csak 19 éves volt!

[Egy 1913-ban íródott visszaemlékezés szerint Josefa] „hét határban híres szépség” volt. [Ő volt] „a família bálványozott **Pepi nénije**. Gyermekei **László**, a tudós, **Viktor**, a nyomdász és **Etelka [II.]**, Simon Jenő ügyvéd felesége. Házassága és utódai révén atyafisága a gyulai Lindenberger, Gyulay [Hoschke], Botka, Rozsnyay, Schrameck, Póosz, Heintz, Halmay, Berényi, Uray, tokaji Nagy, Haszlinger stb. famíliák.”¹¹

Fiatalon, 41 éves korában, 1876-ban hunyt el.

ÉTHY LIPÓT saját, valamint gyermekei: LÁSZLÓ, VIKTOR és ETELKA, anyósa özv. HOSKE FERENCZNÉ s ennek gyermekei, némkülömben testvérei, sógorai, sógornői s számos más rokonai s barátai nevében is megtört szívvel tudatja, forrón szeretett nejének, illetőleg a legfondosabb anya, a jó gyermek, testvér, sógornő s rokon

RÉTHY LIPÓTNÉ szül. HOSKE JOSEFINNEK,

f. 1876. évi június hó 16-án esteli 8 órakor, életének 41-ik s boldog házasságuknak 25-ik évében hosszas s szenvedéstejes betegség után történt gyászos elhunytát.

A megboldogult drága halott kisenvedett tetemei f. évi június hó 18-án délutáni 5 órakor fognak (kereszt-utca 19-ik sz. a. házból) a helybeli új rom. cath. sirkertbe kísértetni s örök nyugalomra helyeztetni.

Az engesztelő gyász-mise áldozat pedig június hó 19-én d. e. 10 órakor fog a főtiszt. Minorita-atyák szentegyházában a Mindenhatóknak bemutatattani.

Ebben az időszakban készülhetett a következő fénykép. Ezen Lipót nagyjából 70-75 éves.

¹¹ Sydney Carton: A Réthy család Békésmegyei Közlöny, 1913. október 19. Az álnév Josefa egyik unokaöcsét takarja.

Mai kutatásom során érdekes új információra bukkantam Lipóttal kapcsolatban:

„[Réthy Lipót] a szabadkőművesi világhosszát 1876. augusztus 24-én [felesége halálának évében] nyerte el az azóta elaltatott skót szertartású »Fraternitás« című páholyban, ahol csakhamar tisztséget is kapott, mert szorgalmas és áldozatkész volt. Az »Összetartás« páholynál 1892-ben affiliáltatta magát, 1893-ban lett előléptetve a II. és III. fokba. Profán életben sok tisztelet környezte. 1848-ban Kossuth Lajos hírlapi cikkeit szedte Pesten nyomda alá. [...]»¹²

Érdekes, hogy mindkét páholynak tagja volt Gyulai [Hoschke] István könyvnyomdász is. Az Összetartás páholyról ezt találtam még:

„Elsőrendű kötelességüknek tartották, hogy a szabadságharc emlékét ápolják. Az aradi tizenhárom vértanúról kellő ünnepélyességgel minden esztendőben megemlékeztek. A kivégzés ötvenedik évfordulóján országos ünnepséget rendeztek. A még akkor élő negyvennyolcas hadfiakat egyénileg és intézményesen is támogatták. A Honvédmenházat rendszeresen segélyezték. Besze János egykori honvédőrnagyot, a „Könyves Kálmán, az Előítéletek Legyőzéséhez” című páholy főmesterét öregségében haláláig gyámolították, majd síremlékét felállították, és szobrát elkészítették a páholy számára.”¹³

Lipót 1903-ban ünnepelte nyomdász működésének 70. évfordulóját.

„E mostani jubileumi napon is a «Réthy L. és Fia» cég megalapítója iránt impozáns módon nyilvánult meg a város polgárságának tisztelete és szeretete, e nap az ő számára sorozata volt a megtisztelések legkülönbözőbb, de legőszintébb megnyilatkozásainak. A jubileumi ünnepély a cég nyomdahelyiségében folyt le, ahol megjelentek: Fábíán László nyug. főispán, Institoris Kálmán polgármester, Kristyóry János kereskedelmi és iparkamarai elnök s számosan a város legelőkelőbb köreiből.

Eljött Kolozsvárról az ünnepelt egyik régi tisztelője: Dr. Márki Sándor egyetemi tanár; szülőföldjéről, Békés megyéből pedig **Sztraka György** főszolgabíró. A család tagjai szintén mind ott voltak: a jubiláns gyermekei: **Dr. Réthy László**, a Nemzeti Múzeum őre, ki most érkezett vissza oroszországi tanulmányútjából, **Réthy Viktor**

¹² Kelet, 1903. augusztus 1.

Arcanum, 2026. május 3.

https://adt.arcanum.com/hu/view/Kelet_1903/?query=TEXT%3D%28r%C3%A9thy+Hip%C3%B3t%29+DATE%3D%281903-01-01--1903-08-31%29&pg=255&layout=s

¹³ Berényi Zsuzsanna Ágnes: Aradi szabadkőműves páholyok tagnévsorai. In: ACTA SICULICA, 2007, 455–466. oldalak.

Internet, 2026. május 30.

https://oldsite.szm.ro/acta2008/2007/455_466_berenyi.pdf

és **Simon Jenőné**, továbbá **Réthy Béla, Réthy Károly és Réthy Sándor** unokaöcsei és több rokon.”¹⁴

Lipót a nagy ünneplés után pár héttel – 87 éves korában – elhunyt.

Alólirottak a gyermeki szív legmélyebb fájdalmával tudatják úgy a maguk, mint számos rokonaik nevében is, hogy a leggondosabb édes atya, a legjobb nagypapa, após és rokon

RÉTHY LIPÓT,

az aradi Réthy Lipót és fia könyv- és könyomdai cég alapítója,

f. évi július hó 23-án, reggeli 8 órakor, munkás, áldásdús életének 86-ik évében egy jobb létre szenderült.

A boldogult hetven-éves tevékenységének minden percét a becsületes munkásságnak szentelte és hiven szolgált a közügyet sok időn át mint Arad sz. kir. város törvényhatósági bizottságának tagja, mint az aradi ág. hitv. ev. egyház presbytere, mint az aradi kereskedelmi és iparkamara alelnöke stb. Emléke áldott lesz mindenkor!

A drága halott kihült tetemeit pénteken, f. hó 24-én délután 4 órakor kísérik ki a Batthyányi-utca 19. sz. a. gyászházból az ág. hitv. ev. egyház szertartása mellett a felső temetőben levő családi sírkertbe.

Béke és áldás emlékezetére!

Arad, 1903. július 23.

Dr. Réthy László,
Réthy Victor,
Réthy Etelka férjezett
Simon Jenőné,
gyermekei.

Simon Jenő,
veje.

Simon Margit,
Réthy Margit,
Réthy Jenő,
Réthy Sárka,
unokái.

Haláláról számtalan újságban emlékeztek meg, de leginkább csak a már jól ismert életrajzi adatokat ismételték. Kivételt egyedül az 'Új Idők' jelentett:

¹⁴ Magyar Nyomdászati, 1903. július 1.

Arcanum, 2026. május 3.

https://adt.arcanum.com/hu/view/BME_MagyarNyomdaszat_1903/?query=TEXT%3D%28r%C3%A9thy+lip%C3%B3t%29+DATE%3D%281903-01-01--1903-08-31%29&pg=148&layout=s

„Kossuth és Petőfi szedője

Az öreg Réthy Lipótról

Arad, [1903.] július.

Most is látom azt a galambőszhajú, jóságos kékszemű aggastyánt, amint az utcák napfényes oldalán napi sétáját teszi, a csupa rózsáskertű Batthyányi utcai régi házból, be az Andrásy térre a nagy műhelybe, a zakatoló gépek közé, az apró ólombe-tűk hatalmas birodalmába. Dehogyan is mulasztott volna csak egy napot is . . . Babonás ragaszkodása a becsületes munka csarnokához, jellemezte őt legjobban.

Egy hónapja épp, hogy Arad közönsége és a magyar nyomdászvilág közvetlen melegségű ovációban részesítette az öreg mestert. Utolsó öröme volt ez az ünnepség, jubileuma annak a hetven esztendőnek, amelyen át az irodalmat, a magyarság eszméjét szolgálta. És most, egy napsugaras reggelén a nyárnak, ezer illatozó rózsabokra között lehunyta jóságos szemét, örökös időkre pihenni járt.

1817-ben született Szarvason, gimnáziumi tanulmányait Mező-Berényben végezte. Ekkor árván, minden támasz nélkül maradt. Bátyja [Réthy Pál], aki akkor Pesten az orvosi fakultást hallgatta, felhozta a gyermekifjút a fővárosba és beadta inasnak Landererhez. Mikor fölszabadult, a régi módihoz híven ő is vándorútra kelt, bejárta Nyugat-Európát. Hamburgban nagybeteg lett.

—Siessen haza öcsém, ha a magyar földben akar megpihenni! —Ezzel küldte el doktora.

Pestre jött Kossuth Hírlapjához. Rendszerint ő szedte Kossuth Lajos cikkeit, a tüzes, hazaszeretettől izzó, függetlenségünkért harcoló sokaságát a pirinkó ólomkatonáknak. Nagyon szerette őt Kossuth és Petőfi is, akinek „Ciprus lombok” kötetét Réthy szedte. [...]

Körülbelül tíz éve visszavonult a munkától. De azért hűségesen eljár az őt bálványozó kézzubonyos munkásnép közé. Megosztotta örömeiket, bánatukat . . . Százakra megy azoknak száma, akiknek mestere, oktatója volt. . .

Hogyha szobra lesz, mint már tervezik, azt a szeretet, a hála és a nagybecsülés emeli . . . Nyolcvanhét éves volt, hogy meghalt. Fejfáján igaz a mondás: Élt a munkának és a közjónak . . .”¹⁵

¹⁵ Új Idők, 1903. augusztus 2. Írta Sydney Carton

Arcanum, 2026. május 4.

https://adt.arcanum.com/hu/view/UjIdok_1903_2/?pg=134&layout=s&query=r%C3%A9thy+lip%C3%B3t

Réthy László

K:	31
Sz:	Szarvas, 1851. november 21.
A.n.:	Hoschke Josefin
F:	Tokaji Nagy Irén (1864 – Budapest, 1893. március 14.
E:	Ó-Gyalla, 1886.
H:	Arad, 1914. november 24.

Réthy László minden bizonnyal a szarvasi Deák Ferenc utcai épületben (ahol édesapja nyomdája is működött) született, két fiatalabb testvéréhez hasonlóan. Az utóbbiak esetében ez bizonyosság, mert az ő keresztelési anyakönyvükben pontosan fel van tüntetve a szülők lakhelye (Szarvas 145.). Ennek csak azért van jelentősége, mert Réthy László emléktáblája egy távolabbi épületen, a Szabadság út 14. alatti házon lett elhelyezve. Ezt az épület a Rethy család sohasem használta, csak a szomszédos két másik házat (ma Szabadság út 12.)¹⁶

Tömör és száraz életrajza:

„Elemi iskolai tanulmányait a gyulai német nyelvű iskolában kezdte, Aradon folytatta 1858–1862 között, középiskoláit a szarvasi (1862–1867) és a pesti református főgimnáziumban (1867–1870) végezte. Rövid ideig apja mellett nyomdászinas is volt (1868–1869). Szarvason érettségizett az evangélikus gimnáziumban 1870-ben.

Még ebben az évben a krakkói Jagelló Egyetemen szlavisztikát tanult, majd 1871-ben a pesti Tudományegyetemen jogot hallgatott. 1871–1872-ben a bécsi Tudományegyetemen szanszkrit, örmény és szláv nyelvészetet, majd 1873 és 1874 között a budapesti Tudományegyetemen történelmet tanult.

Budapesten 1877-ben középiskolai tanári oklevelet szerzett, 1880-ban kapta meg a bölcsész tudori oklevelet, 1892-től a Magyar Tudományos Akadémia tagja, egyetemi magántanári képesítést 1900-ban szerzett.”¹⁷

¹⁶ A már idézett dr. Molitorisz Pál: Réthy emlékhelyek Szarvason. In: Szarvasi Krónika, 22. szám, 2008. c. tanulmány alapján.

¹⁷ Dr. Vajda Sándor: Dr. Réthy László tudós-akadémikus, alias Löwy Árpád pajzán költő. In: Irodalmi Jelen, 2023. január

18

Réthy felnőtt korában rejtett depresszióban szenvedett, aminek két oka volt:

„**A muzeológus botlása.** Réthy maga is a Nemzeti Múzeumba kerül, 30 éves korában az Érem és Régiségtár díjnoka, azaz szakmuzeológusa lesz, ám ez a döntése hosszú időre be is árnyékolja életét, ugyanis a múzeumba kerülését követően megbotlik, és ez évtizedekig nyomasztani fogja.

Történt ugyanis, hogy pénzsűkében a saját érmegyűjteményét zálogba adta és miután megkapta az állást a múzeumnál, no meg a fizetését, rögtön ki is váltatta azt. Ezt követően tudta meg, hogy múzeumi dolgozóként tilos a szakbeli tárgyak otthoni gyűjtése, leginkább azért, hogy még véletlenül se vádolhassák meg őket azzal, hogy lopnak a múzeumból. Réthy azonban tetézte a bajt azzal, hogy bár az érmegyűjteményének nagy részét ezt követően eladta, de pár aranypénzt és más ritkaságokat magánál tartott. Talán nem is történt volna semmi baj, ha az egész műveletet nem egy hordárral végezteti el, akit aztán, miután kiderült számára, hogy tiltott dolgot cselekedett, hallgatásra szólított fel. A hordár, egy bizonyos Kutak István, sőt annak egész családja aztán évtizedeken át zsarolta Réthyt a botlásával, a

¹⁸ Réthy László 1900 körül. Az ebben a fejezetben szereplő fényképeket a Gemini javította fel és színezte ki 2026. májusában.

boldogtalan muzeológus pedig minden egyes esetben fizetett a zsarolóknak ahelyett, hogy bevallotta volna a feletteseinek ezt az egyébként tényleg ártatlan apróságot.

A helyzetből fakadó folyamatos feszültség rányomta a bélyegét életére, így a pajzán és trágár versek szerzője, a bohém tudós, a bűzértanya költője titkon depresszióval küzdött, amin nem segített az sem, hogy a magánélete is alapvetően boldogtalan volt.

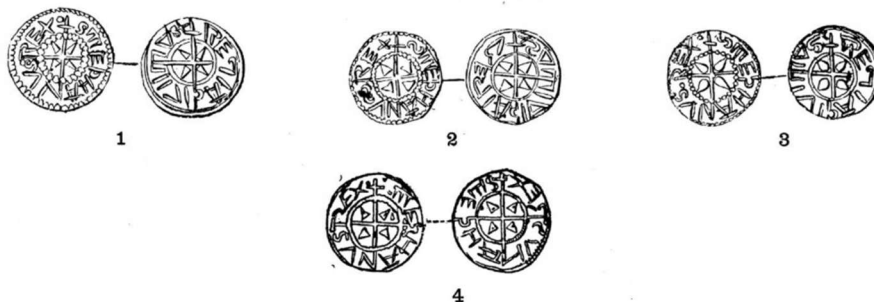
Felesége néhány év betegeskedés után elhunyt, és nem sokkal később kisfiát is elvesztette, ráadásul egy rejtélyes, beteljesületlen szerelem is kínozza, melynek tényét a legbizalmasabb írásaiban megvallotta ugyan, de tárgyát elhallgatta.

Szakmaiságára ugyanakkor nem volt panasz, sőt, rábízták egy monumentális munka, az Egyetemes Magyar Éremtár összeállítását, ami egy kétkötetes katalógus formájában jelent meg és az Árpád-házi királyoktól Szapolyai Jánosig vert érmekeket tartalmazta. A munka minőségét jól mutatja, hogy a Magyar Nemzeti Múzeum Éremtárában őrzött középkori magyar éremanyag a mai napig a Réthy-féle katalógus sorszámait alapján van rendszerezve.

I. SOROZAT.

Előlapon a király neve. Hátl. Regia Civitas Pannonia, Pannoneia. Mindkét oldalon egyenkarú kereszt, sarkaiban rendszerint egy-egy háromszöggel.

I. István 1000—38.

19

Réthy munkája azzal is járt, hogy neki kellett beazonosítani az országban éves szinten tízezerrel talált régi érméket, sőt, egy idő után már nem csak az érmékkel zaklatták, ami meglehetősen epés kirohanásokra sarkallta, ezek közül egy rá igencsak jellemző válasz viszonylag széles körben ismertté vált:

¹⁹ Réthy László: Magyar egyetemes éremtár I. Árpád-házi királyok kora, I. tábla Arcanum, 2026. május 11.

https://adt.arcanum.com/hu/view/CsaladHely_HeraldikaNumizmatika_CorpusNummorumHungariae_1/?pg=40&layout=s

*Tekintetes kultúrmechnöki hivatal
Pécsett.*

*Tegnap i postával érkezett 1090/1903 sz. hivatalos átiratukra,
melyben azt kérdik, hogy a Nagybereki község
határában lelt régi sarkantyúval mi történjék?
hivatalos tisztelettel azt válaszolom, hogy
basszák meg az urak a sarkantyújukat, mert
35° Reaumur hőségben ilyen szarságokkal
nem foglalkozhatunk.*

Budapest 1903 aug. 18.

*Teljes tisztelettel
Lófasz a seggükbe
Dr. Réthy László
m. n. muz. érem és régiségosztályi
igazg.-helyettes.*

*A XIV dik. m. kir. Kultúrmechnöki hivatalnak
Pécsett.*

„Tekintetes kultúrmechnöki hivatal

Pécsett:

Tegnap i postával érkezett 1090/1903 18. hivatalos átiratukra,
melyben azt kérdik, hogy a nagybereki község
határában lelt régi sarkantyúval mi történjék?
hivatalos tisztelettel azt válaszolom, hogy
basszák meg az urak a sarkantyújukat, mert
35 Reaumur hőségben ilyen szarságokkal
nem foglalkozhatunk.

Budapest 1903 aug. 18.

**Teljes tisztelettel
lófasz a seggükbe**

Dr. Réthy László

**m. n. muz. érem és régiségosztályi
igazg.-helyettes.**

A XIV dik. m. kir. kultúrmechnöki hivatalnak

Pécsett.”²⁰

²⁰ Lenthár Balázs: Budapesti fura szerzetek: dr. Réthy László muzeológus, a lóf*szok felkent költöje. [HVG] HVG 360 2023. október 20.

Internet 2026. május 10.

https://hvg.hu/360/20231020_Budapesti_fura_szerzetek_Rethy_Lowy_kolteszet_szazadfordulo

21

Köztudott, hogy Réthy László nem csak kiváló numizmatikus, hanem Löwy Árpád álnéven szabadszájú költő is volt. Szokatlan névválasztását így indokolta:

„Irodalmunkban, – büszkén mondom –
Nincs több olyan tipikus költő,
Mint Löwy Árpád, akit ismer
Már egy egész nagy emberöltő.

Nincs, ki magyar géniusznak
Hívebb tolmácsa volna, mint ő
– Bár meglehet, hogy van nálánál
Nem egy kiválóbb magyar költő. –

De Ő nevében egyesíti
A fajt, melyre néz a Kárpát;
**Hiszen fajunknak fele Löwy,
A másik fele meg Árpád.**”²²

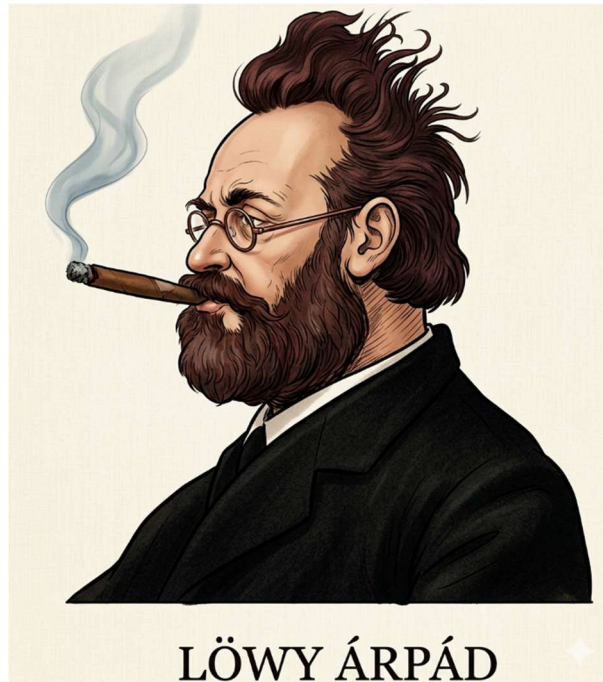
Nézzünk egy versét a szolidabbak közül:

„Hazánk boldoguljon, virulj magyar népem!
Székesfővárosunk épüljön ki szépen!
Terjedjen az. erény, vesszen, ami durva!
Minden utcasarkon álljon egy-egy - *hirdetési oszlop!*”²³

²¹ A fénykép 1905 körül készült, valószínűleg a numizmatikus Nemzeti Múzeumban lévő irodásjában.

²² HVG

²³ Új Kelet, 1997. november 24., 8. oldal

Réthy feleségéről, Tokaji-Nagy Irénről kevés információt találtam. Az biztos, hogy a család a Zsitva-menti Ógyalláról (mai hivatalos neve Hurbanovo) származik, és az esküvőre is ott került sor 1886-ban, amikor Irén 22 éves volt. A család neve és a településhez tartozó **Tokaji puszta** (vagy Tokaj-pusztá) közötti kapcsolat nem véletlen; a pusztá neve gyakran a birtokos család nevére utalt, vagy fordítva, a család vette fel előnévként a birtok helyszínét.

Egy hír öt évvel későbből, 1891-ből a Budapesti Közlönyből:

„Tokaji-Nagy Irén Ó-Gyalláról **római-német császársági fillért 1697-ből**” ajándékozott a Magyar Nemzeti Múzeum Régiségtárának.”²⁴

A házaspárnak 1887-ben és 1888-ban két gyermeke született, de a később született Aladár már hatéves korában elhunyt.

Réthy László felesége szintén fiatalon, 29 évesen hunyt el. Halála is hozzájárult ahhoz, hogy a tudós lelkiállapota életének utolsó évtizedében depressziósra fordult.

²⁴ Budapesti Közlöny, 1891. október 25.

Arcanum, 2026. május 11.

https://adt.arcanum.com/hu/view/BudapestiKozlony_1891_10/?query=%22tokaji+nagy+ir%C3%A9n%22&pg=85&layout=s

r. Réthy László saját, valamint gyermekei **Margit** és **Aladár**, anyósa **özv. Tokaji Nagy Imréné** s fia **Imre**, atyja **Réthy Lipót**, testvérei **Réthy Viktor** s neje **Berényi Cornélia**, **Etelka** s férje **Simon Jenő**, úgy számos rokonai nevében is, fájdalomtelt szívvel tudatja szeretett hitvesének, illetőleg édes anyjuk, leánya, testvére, menyé és sógornőjüknek

DR. RÉTHY LÁSZLÓNÉ szül. TOKAJI NAGY IRÉNNEK

folyó évi márczius hó 14-én, éjjeli 10 órakor, hosszas szenvedés után, élete 29-ik és boldog házasságuk 7-ik évében történt jobblétre szenderültét.

Az elköltözött drága halott földi maradványai f. hó 16-án, d. u. 1/2 4 órakor fognak a gyászháznál: (**VIII. kerület, Pál-utca 7. szám alatt**) a róm kath. egyház szertartásai szerint beszenteltetni és a kerepesi-út melletti sírkertben örök nyugalomra helyezettetni.

Az engesztelő szent mise áldozat pedig pénteken, márczius 17-ikén, d. e. 9 órakor fog a Józsefvárosi plébánia templomban a Mindenhatónak bemutatattatni.

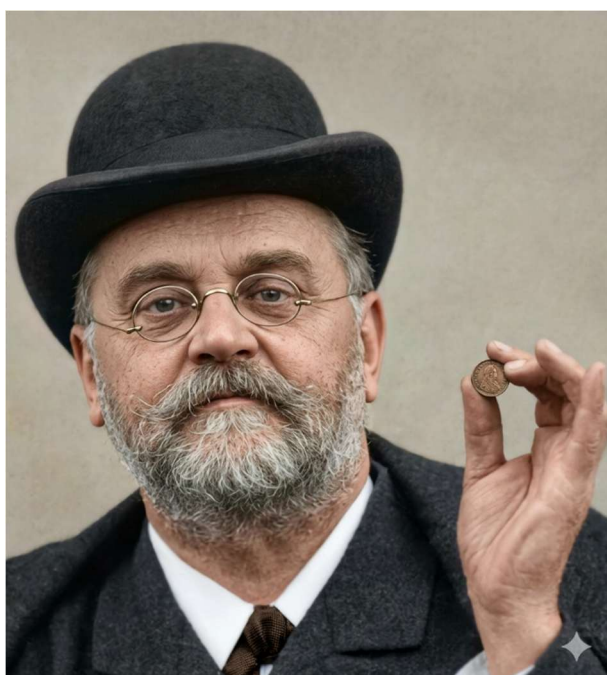
Budapest, 1893. márczius 15.

A következő, valószínűleg 1912-ben készült fényképről ezt gondolja a Gemini:

„Ezen a portrén látható a legkarakteresebben az "idős tudós" arca. A teljesen ős szakáll és a szem környéki vonások alapján ez a fotó Réthy László élete legvégén készülhetett. Életkor: Valahol a 60-as évei elején, valószínűleg 60–63 éves kora között.

Miért különleges ez a kép? Ez a felvétel zseniálisan ötvözi [Réthy László] két énjét:

- A numizmatikus: A kezében tartott érme (amit olyan büszkén és szakértő módon mutat a kamerának) a hivatását jelképezi.
- Az elegáns polgár: A keménykalap és a szemüveg egy ízig-vérig századelős úriember képét festi le.”

Réthy László 1914. november 24-én Aradon hunyt el. A családi gyászjelentéstől most eltekintek, helyette a Magyar Numizmatikai Társulat által kiadott gyászjelentésből idézek:

Fájdalommal tölt el bennünket dr. Réthy László elhalálózása, hiszen benne nemcsak társulatunk lelkes elnökét, ügyünk egyik legfáradhatatlannabb támogatóját, a magyar numizmatika egyik első és úttörő, iránytszabó művelőjét veszítettük el, de elvesztettük benne a legjobb szívű barátot, aki kifogyhatatlan kedélyével, aranyos humorának elapadhatatlan forrásával örök emlékü órákat szerzett nekünk. Bele kell azonban törödnünk a változhatatlanba. Ha majd időnként baráti körben gyűlünk össze, gondolatban velünk lesz mindig s körül fog lengeni szeretetreméltó egyéniségének feledhetetlen emléke.

Nem igazan tipikus gyászolásra utal a szöveg. „*Aranyos humor*”-t én még nem olvastam gyászjelentésben. Az is szokatlan volt, hogy sírjánál **Schöpflin Aladár** tartott gyászbeszédet. Ezt most hosszabban idézem, mert ennél árnyaltabb jellemzést Réthy Lászlóról én nem ismerek:

„Ebben a mai világban nagyon nagynak és nevezetesnek kell lenni annak az egyes embernek, akinek élete-halála magára tudja vonni a többiek érdeklődését. Mégis, talán lesz, aki egy pillanatra megáll velem Réthy László sírja mellett. Oly sokan ismerték azegész országban, bizonyára sokan is lesznek, akik velem együtt odavetik most az emlékezés göröngyét koporsójára.

Érdekes, furcsa ember volt, megtestesítője egy különös típusnak, amely kiveszőben van, bár még elég sokan vannak képviselői. Jelentékeny tudós; akik értenek hozzá, úgy mondják, kiváló szakembere a magyar numizmatikának, kitűnően kiismerte magát a régi magyar érmek aprólékos és bonyolult birodalmában. Éles és kombinatív elme volt s képességét sikerrel próbálgatta őstörténeti problémákon. A román nép eredetéről, mai hazájában s Magyarországon való elhelyezkedéséről nagyon érdekes, éleselmjű hypothesis állított fel, amely magában, ha érvényességét figyelmen kívül hagyjuk is, mint éleselmjű kombináció, szinte művészi érték.

A magyarok eredetéről is ő állította fel először azt az elméletet, melyet később Vámbéry fejtett ki és indokolt részletesen, hogy t. i. a magyar nemzet itt a haza földjén egyesült egységes nemzetté a különböző fajú és nyelvű népek konglomerátumából.

S ez az erős elméjű tudós egész világéletében öreg diák maradt. Világnézete, gondolkodásmódja, életmódja, viselkedése egy diáké volt, aki megöregedett,

megőszült, dolgozott és szenvedett, de sohasem szakadt el a bohó diákságtól. Igényei is egészen diákosak: egy malaczpórázó köpönyeg, egyhónapos szoba és mindaz, ami ezekkel együtt jár. Mulatsága: füstös józsefvárosi kurtakocsmában jókedvű cimborák közt vacsorázgatni és adomázni estétől éjfélig.

Van egy speciális magyar diák költészet, amely kéziratban, emlékezetben terjed tovább és marad meg diákok nemzedékeiről nemzedékeire, primitív humora, vaskos, durva, de gyermekiesen ártatlan erotikája nem bírja el a nyomdafestéket. Ártatlan és tapasztalatlan fiatal emberek pikánskodása ez, amely kacagásban harsan ki, ha alkalmas pillanatban kimondanak, vagy éppen ügyes rímbe fonnak bizonyos nyilvánosan kimondhatatlan szavakat, s el van ragadtatva, ha ez még valamelyes elem fordulat révén történik.

²⁵ Réthy László emléktáblája a Szarvas, Szabadság út 14. alatt található épületen (aminek semmi köze sem volt a Réthy családhoz).

Ennek a diák-poézisnek volt mestere Réthy László s diákok, hozzá hasonlóan diákos érzésű emberek voltak hálás publikuma. Kis táskája, melyet el nem hagyott volna maga mellől a viláért sem, tele volt efféle verssel s nem fukarkodott vele, élvezettel olvasgatta fel, különös éneklő hangon, amely egyenes utódja a régi magyar diákok szavaló modorának, ha a társasága kíváncsi volt rá.

Bizonyos humorisztikus kultuszt csinált ebből a költészetből, felolvasásainak voltak stereotip ceremóniái — ilyenkor nem Réthy László volt a tudós, az akadémikus, hanem Löwy Árpád, a költő. Hírneve és népszerűsége, amit ezzel szerzett, legfőbb öröme és büszkesége volt. Minden ember, a legszegényebb életű is talál magának valamit, egy illúziót, egy hazugságot, egy örömet, amiből glóriát fon saját homlokára — az ő glóriája kopott verses táskájából sugárzott ki. Most el fog porladni vele együtt a verses táska is, de bizonyos, hogy furcsa rímeit még sokáig fogják mondogatni, szájról szájra adni jókedvű, mulatozó diákok.”²⁶

Réthy Margit Czelesztin Jozefin

K:	311
Sz:	1887. február 15.
K:	Budapest, 1887. március 12.
A.n.:	Tokaji Nagy Irén (1864 – Budapest, 1893. március 14.)
F:	urai Uray József (1875. július 7 -1949. április 2.)
E:	Arad, 1907-1909. között.
H:	Budapest, 1962. május 31.

Réthy László egyetlen leányáról nem áll rendelkezésre közvetlen információ. Ugyanakkor említésre kerül az édesapja által Thallóczy Lajoshoz 1902. április 6-én írt levelében.²⁷

²⁶ Nyugat, 1914., 23. szám
Arcanum, 2026. május 11.

https://adt.arcanum.com/hu/view/Nyugat_1914_2/?query=Sch%C3%B6pflin+Alad%C3%A1r%3A+R%C3%A9thy+L%C3%A1szl%C3%B3&pg=567&layout=s

²⁷ Thallóczy Lajos (született Strommer Lajos; Kassa, 1857. december 8. – Herceghalom, 1916. december 1.) kiemelkedő magyar történész, akadémikus, a Magyar Történelmi Társulat elnöke és magas rangú állami tisztviselő volt. Jelentős szerepet játszott a boszniai és balkáni történelem kutatásában, valamint a Monarchia balkáni politikájának alakításában.

Réthy László Löwy Árpád néven írt hírheft, trágár és humoros verseket, amelyeket egy szűk baráti körnek szánt.

- Belső kör: Thallóczy ezen baráti társaság oszlopos tagja volt.
- Közös asztaltársaság: Rendszeresen találkoztak budapesti kávéházakban, ahol a komoly tudományos munka mellett a bohém, élcelődő hangvétel is jellemezte kapcsolatukat.
- Humor: Thallóczy nagyra értékelte Réthy szellemességét, és gyakran leveleztek ebben a kőtetlen stílusban is.

„Kedves Bwzérnagyom!”²⁸

Megkaptam s köszönöm a két ma érkezett levelet. Örülök, hogy a *fehérmulatság*²⁹ elmaradt, mert ha leányom meg tudta volna; hogy nem vittem el Bécsbe - mert így történt volna - jajj lett volna szegény fejemnek, így hát nem kell titkolóznom előtte. Éppen tegnap este vacsoráltam Margittal s említettem, hogy írok Thallóczy bácsinak, mire ő felkért, hogy részéről a „kéz csók”-ot jelentsem Neked.

Múlt hét elején egy kis kellemetlenségünk volt. Anyósom idegbeteg, s míg Margit varróiskolában volt, egy életlen késsel összenyiszálta a kezét, öngyilkossági szándékból. Leányom nagy rémülettel találta vérezve egy kanapén oldalt dőlve. Segítségért futott, orvost hozatott a ki sebeit bekötözte. Most már túl van a baján s fiához Sopron megyébe megy egy hónapra légváltás okából, amit az orvos ajánlott.”

Így Margitkát Éber Lászlóéknál³⁰ helyeztem el, kinek fiatal felesége Margit legjobb barátnője. Már egy hetinél több, hogy náluk lakik s ott marad, míg lehet, vagy ameddig szükséges lesz.”³¹

Két évvel későbbi levél. Margit ekkor 17 éves.

„[...] Múltkor Túryéknál voltunk vacsorán, Éberékkel együtt. Fehér estély volt természetesen. Margit szavalt, én az ő verseiből hármat olvastam fel, némileg megfésülve. Sok tapsot kapott értük. A gyerek roppantul fejlődik, alig várom, hogy férjhez adhassam, hogy teljesen szabad legyek s felköltözhessem Hozzád [mármint Thallóczy-hoz] Bécsbe.”³²

A következő levél 1906-ból származik, amikor Margit már 19 éves:

„[...] Margit leányommal május elején megyek Aradra. Nagyon sajnálja a kölök a budapesti élettől való talán végleges szakítást.

²⁸ A Bwzérnagy ü betűje egy emberi hátsó fertályra emlékeztető jellel íródott.

²⁹ Fehér-mulatság, azaz pikáns versek, disznó viccek mesélése nélküli beszélgetés, vacsora.

³⁰ Éber (Ellenberger) László (1871-1935) régész, művészettörténész. 1898-tól a Magyar Nemzeti Múzeum Érem- és Régiséggyűjtőjének tisztviselője. A MTA tagja 1920-ig. Ekkor a Proletárdiktatúra alatti tanítói tevékenysége miatt a MTA kizárta soraiból és minden tisztségét elvesztette. Pályáját a Stadler vaskereskedés vezetőjeként fejezte be.

³¹ Réthy László levelei Thallóczy Lajoshoz. In: Numizmatika Közöny 1997-1998.

Arcanum, 2026. május 12.

https://adt.arcanum.com/hu/view/Numizmatika_Kozlony_1997-98/?query=R%C3%A9thy+L%C3%A9szl%C3%B3+levelei+Thall%C3%B3czy+Lajoshoz&pg=161&layout=s

³² u.o.

Utóbbi időben két dühös udvarlója is akadt, de egyiknek sem sikerült legmagasabb kegyeit kivívni. Pedig az egyik fess gyerek volt, festeni sem lehet sokkal különbet, de piperkőcz az ipse s ez nem tetszett Margitnak.

Aradon Öcsém [Réthy Viktor] házánál marad. [...]"³³

Margit későbbi férjének, Uray József II-nek a családjáról azt találtam, hogy a mai Romániában fekvő Csomaközben (Ciumești) éltek, ahol József II. édesapja (József I.) református lelkész, valamint a nagykárolyi református egyházmegye korábbi tanácsbírája volt. Uray József I. emellett komoly méhész is volt. Íme egy rövid idézet:

„Kora tavasztól kezdve, az egész méhészeti idény alatt a legnépesebbek s minden tekintetben legjobbak a másodéves anyák családjai, sőt tavasszal a harmadéves anyával bíró családok is népesebbek az első éveseknél, és mindig a legtöbb tavaszi mézet szokták adni. Igaz ugyan az is, hogy ezek júliusban már szemlátomást hanyatlanak, hanem ekkor rendszeren új termékeny anyával cserélem ki az öreg anyát az e célra benépesített anyanevelőkből.”³⁴

Egy szomorú hír Margit férjéről 1929-ből, amiből több részlet is kiderül, például az, hogy a fiatalok Aradon ismerkedhettek meg, valamikor 1906-1908. körül. Az esküvőre legkésőbb 1909-ben kerülhetett sor, mert a házaspár leánya 1910. júniusában már meg is született.

„Súlyos gyomormérgezésben megbetegedett Aradon Uray József volt aradi járásbíró.

Arad, dec. 21.

Tragikus esemény érte Uray József aradi volt járásbíró, aki az impérium változás után Budapestre költözött és most rokonai látogatásával Aradra érkezett. Uray József Budapesten, mint törvényszéki bíró nyugalomba vonult és jelenleg ügyvédi irodája van a magyar fővárosban. [...] A Posgay-szanatóriumból nyert értesüléseink szerint Uray József állapota rendkívül súlyos és már táviratoztak Budapestre feleségeért.

Uray József Aradon nősült, Réthy Viktor aradi nyomdatulajdonos fivérének, Réthy Lászlónak, a magyar Nemzeti Múzeum néhai igazgatójának és híres tudósának, aki

³³ u.o.

³⁴ Méhészet, 1968. augusztus 1. (Az eredeti, itt idézett cikk valószínűleg 1899-ben jelent meg az egyik méhészeti szaklapban.)

Arcanum, 2026. május 12.

https://adt.arcanum.com/hu/view/Meheszet_1968/?query=%22uray+j%C3%B3zsef%22&pg=149&layout=s

Lőwy Árpád néven szatirikus verskötetet adott ki Aradon a leányát [Réthy Margitot] vette feleségül.

Uray József iránt általános részvét nyilvánult meg Aradon.³⁵

Uray József túlélte az 1929-ben Gyulán összeszedett súlyos gyomormérgezést, és 1949-ben hunyt el. Réthy Margit 75 éves korában 1962-ben Budapesten távozott az élők sorából. Margit gyászjelentését csak azért közlöm, mert az alapján tudtam folytatni a családkutatást.

Uray Ilona mély fájdalommal, de Isten akaratában megnyugodva tudatja, hogy felejtetetlen Édesanyja

özv. dr. Uray Józsefné
szül. RÉTHY MARGIT

türelemmel viselt, hosszas betegség után, a haldoklók szentségének ájtatos felvételével, áldással teli életének 75-ik évében, 1962. május 31-én visszaadta nemes lelkét Teremtőjének.
Szeretett, jó Édesanyám földi maradványait 1962. június 5-én, délután 1/24 órakor az óbudai temető halottsházából, a róm. kat. egyház szertartása szerint helyezzük örök nyugalomra.
Lelki üdvéért az engesztelő szentmiseáldozatot 1962. június 7-én, este 1/27 órakor az erzsébetvárosi plébániatemplomban (Rózsák tere) mutattatjuk be.
Budapest, 1962. június 1.

**TE VOLTÁL A SZERETET ÉS A JÓSÁG,
A TE SZERETETED ÉS JÓSÁGOD ÉL BENNÜNK.
PIHENJ CSENDESEN!**

Gyászolják:
Unokái: Teghze-Gerber Gyöngyi és férje: Patrick Denlar
Teghze-Gerber Tünde

Dédunokái:
Tonny Denlar, Kevin Denlar, Laura Denlar

urai Uray Margit

K: 3111
Sz: Arad, 1910. június 13
A.n.: Réthy Margit
F: Teghze-Gerber Miklós
(Margitfalva [Margecany], 1906. június 11 –
Detroit, 1969. november 5.)
H: Weissenregen, 1946. június 5.

Réthy Margitnak és Uray József II-nek két lányuk született, de csak Margitról találtam érdemi információt. Ilonáról csak azt olvastam, hogy 1969-ban (amikor Detroitban elhunyt Teghze-Gerber Miklós) ő Budapesten élt.

³⁵ Erdélyi Hírlap, 1929. december 22.

Arcanum, 2026. május 12.

https://adt.arcanum.com/hu/view/ErdelyiHirlapArad_1929_12/?query=%22uray+j%C3%B3zsef%22&pg=204&layout=s

Következzék egy hosszabb részlet egy 1932-ben írt újságcikkből:

**„MEGVÁLTOZOTT A MAGYAR NÓTA
Uray Margit a régi és a mai magyar nótáról**

A magyar nóta megváltozott. Azelőtt kis rakoncátlan, hevesvérű gyerek volt, ma már komoly felnőtt. Azahogy maga a magyar nóta nem is változott meg, hanem csak a játékmódor. Valamikor szülőről gyermekre szállt. Az öreg cigány szabadidejében elővette a kis rajkót és a kopott hegedűn mutogatta a fogásokat. A kis rajkó aztán megtanulta a melódiát és feldíszítette, kicifrázta úgy, ahogy a játék pillanatában az az ő egyéniségéből fakadt. Igaz, hogy tulajdonképpen ma is mindenki a saját egyéniségét viszi bele a díszítésbe, csakhogy — és itt van a nagy különbség — ma már ez tudatos cselekedet.

Én már egész kis koromban tanultam magyar nótákat. Pete Lajos, a népszerű dalköltő volt a mesterem. A jó öreg Pete bácsi leültetett maga mellé a zongorához és kétszer-háromszor megmutatta a fogásokat. Aztán én próbáltam meg. Addig próbálgattam, amíg csak meg nem tanultam a nótát. [...]

Ma már a tanulás egészen másképp megy. Nincs mutogatás. Kóla van. Pedagógiai alapon történik minden. A tanítványaimnak lekótázom a melódiát és feladom lekére. Másnap aztán kihallgatom és ha már tudja a melódiát, akkor én kicifrázom neki. Persze ezen aztán a tanítvány is változtat valami keveset a saját egyénisége szerint. Ma már a cifrázásokat is kótába fektetjük le. Az ilyen elkótázott cifráság sokkal tömörebb, rendszeresebb, mint az az alkalmoszerű cifrázás, ami azelőtt volt szokásban.

Azelőtt azt hitték, hogy magyar nótát igazán szépen csak hegedűn lehet játszani. Most már rájöttek arra, hogy zongorán is. Sőt a négykezes és a legújabbban divatba jött hatkezes — háromzongorás — játék nagyon is alkalmas a magyar nóta interpretálására. Ennek köszönhető az, hogy egyre gyakrabban jutnak szóhoz a Stúdióban a magyar nótákat játszó zongoraművészek. Remélem a közönség örömeire?!...

³⁶

Egy dicshimnusz 1939-ből:

„[...] Csak ő tud a magyar szívekhez ily közvetlenül szólni, az ő mesteri nyelven. Minden porcikája magyar, rajongó, a jövőért aggódó magyar Nemzetesasszony. A Zeneművészeti Főiskola nagytermében rendszeresen megrendezett «Magyar Est»-je zenei esemény a budapesti keresztény, magyarok számára. A lelkes, fanatikus akarású asszony, **Thegze Gerber Miklós hitvese** maga köré gyűjtötte az ifjú művészgardát s így együtt küzdenek a magyar nemzeti zeneművészetünk szebb jövőjéért.

³⁶ Délibáb, 1932. december 11., 45. oldal

Arcanum, 2026. május 13.

https://adt.arcanum.com/hu/view/Delibab_1932-2/?query=%22uray+margit%22&pg=1822&layout=s

Nem szeret Uray Margit a saját művészetéről beszélni. Messze földön híres zenei sikereiről hallgat. Ha beszélnek neki erről, pirulva, szerényen tekint körül. Ilyenkor nyílt barna szemein néha betekintheünk lelkébe, ahol a magyar melódiák aranyhúrjain a dal életre kél s szárnyal messze-messze, a haza minden fiához. A lélek tükrében felvillan egy különös tűz, mely a zongora mellett hatalmas lángra lobban, lángra gyújt minden érző hazafi kebelt, s halljuk majd a vágyakozó magyar fohászt és együtt fogunk örülni ma este minden: Uray Margittal, aki elszórja, közöttünk lelkének pompázó, gyönyörű tavaszi virágait, *a Magyar Feltámadás vérpiros rózsáit.*³⁷

1944. március 14., öt nappal a német megszállás előtt:

„A Turáni Vadászok szabadságünnepé –

A Turáni Vadászok nemzetvédelmi szövetségének művész tábora március 14-én — kedden— délután 6 órai kezdettel Budapest, IV., Ferenc József-rakpart 23., I. em. 2. alatti központi helyiségében műsorral egybekötött szabadság-ünnepélyt rendez. Az ünnepélyen [...] **T. Uray Margit és Teghze-GerberMiklós** zeneszerző, karnagy szerepelnek. [...] A vezetőség ezúton kéri tagjait és az érdeklődőket az ünnepélyen való megjelenésre.”³⁸

A Gemini tanácsának köszönhetően megtaláltam Uray Margit halotti anyakönyvi bejegyzését. Eszerint a bajorországi Weißenregenben halt meg 1946. június 5-én „kis vérköri keringési bénulás”-ban (az akkori régies német orvosi szóhasználat szerint: Lungenkreislauf-Lähmung).

„Weißenregen közvetlenül a cseh határ mellett fekszik az egykori Kötzting járásban (Altlandkreis Kötzting). 1945 végén és 1946-ban ide futottak be a marhavagonok a kitelepített emberekkel. A térség lakossága hirtelen 40 %-kal növekedett meg a menekültáradat miatt.

Átmeneti táborok: A menekülteket Weißenregenben és környékén ideiglenes tömegszállításokon, csűrökben, iskolákban és barakkokban helyezték el. [Uray Margit] vagy az ottani gyűjtőtáborban, vagy egy helyi parasztháznál elszállásolva halt meg.

Az 1946-os év a menekülttáborokban a humanitárius katasztrófa időszaka volt. Az emberek hónapokig tartó gyaloglás, vagonírozás és éhezés után érkeztek meg. A táborokban nem volt fűtés, tiszta víz és elegendő élelem. A legyengült szervezeteket a hideg és a fertőzések (pl. tüdőgyulladás) gyorsan tönkretették. A menekültt

³⁷ Soproni Hírlap, 1939. március 25.

³⁸ 8 Órai Újság, 1944. március 11.

Arcanum, 2026. május 13.

https://adt.arcanum.com/hu/view/8OraiUjsag_1944_03/?pg=60&layout=s&query=Uray++Margit

Margit férjének kiterjedt rokonságát édesapjának 1943. évi gyászjelentése mutatja be:

TEGHZE-GERBER FRIGYES

a volt Kassa—Oderbergi vasút, majd a Budapesti Helyiérdekű Vasutak ny. főfelügyelője, Zsolna állomás utolsó magyar állomásfőnöke, a koronás arany érdemkereszt a vitézségi érem szalagján, valamint a Vörös Kereszt II. oszt. díszjelvénye a hadiékítménnyel és a Bolgár érdemkereszt tulajdonosa, stb. június hó 22-én, életének 73-ik évében és boldog házasságának 46-ik évében Gödöllőn, hosszas szenvedés után elhunyt.

Drága halottunkat június hó 24-én, csütörtök délután 1/6 órakor fogjuk a református egyház szertartása szerint a helybeli sírkertben örök nyugalomra helyezni.

Gödöllő, 1943 június hó 22.

Áldás és béke poraira

Teghze-Gerber Miklósné
sz. urai Uray Margit
m.c.n.y.c.

Teghze-Gerber Gyöngyike

Teghze-Gerber Tünde

unokái

özv. Seidl Józsefné sz. Gerber Vilma

özv. Trázszy Lászlóné sz. Gerber Ilona

Szabó Gézáné sz. Gerber Emma

Markó Béláné sz. Gerber Irén

Dr. Teghze-Gerber Ferenc

Teghze-Gerber Jenő

Teghze-Gerber Béla

testvérei

Voitkó Andor és felesége

májthényi Májthényi Nelli

Dr. Teghze-Gerber Ferencné

sz. székelyudvarhelyi Szentfi Erzsébet

Teghze-Gerber Jenőné sz. Huszár Mici

Teghze-Gerber Béláné sz. Szűcs Ibolya

Szabó Géza

sógorai és sógornői

Teghze-Gerber Miklósról a legtöbb információt az 1969-ben íródott egyik nekrológiájából tudhatjuk meg:

„HALÁLOZÁS

Utolsó Isten hozzád —

Teghze Gerber Miklóshoz —

a „Sárgul már a kukoricaszár“

szerzőjéhez

Most érkezett a hír, hogy Teghze Gerber Miklós, sok népszerű magyar nóta és dal szerzője Amerikában meghalt. Felvidéki fiú volt és első középiskoláit a zsolnai gimnáziumba járta, majd a Csehszlovák állam megalakulása után 1918-ban az első felvidéki menekültek csoportjával Magyarországra jött.

Tulajdonképpen mezőgazdásznak készült, el is végezte az egyetemet, de utána azonnal beiratkozott a Liszt Ferenc zeneakadémiára, ahol 1933-ban karmesteri oklevelet szerzett. Első önálló szerzői nótáestjét 1927-ben tartotta a Zeneakadémia nagytermében — alig 21 éves korában.

Felvidéki magyar nótagyűjteményét Kodály Zoltán rendelkezésére bocsátotta és ettől az időtől kezdve szoros barátság fejlődött ki Kodály és a fiatal magyar zeneszerző között. Több mint 300 műdallal, népies nótával gazdagította a magyar zeneirodalmat, melyek közül a legismertebbek:

- Gyalogút, kocsit. . .
- Ha én gazdag lennék ...

- Sárgul már a kukoricaszár . . .
- Gyógyítgatom a lelkemet... címűek.

Dalainak jórészéről már nem is tudják, hogy ő volt a szerzője, mert dalai bevonultak a magyar népdalok nagy birodalmába, ahol elvész a szerző és csak a dal száll tovább apáról fiúra. 1945-ben az orosz megszállás után ő is vándorbotot vett a kezébe és először Németországban, majd az USA-ban telepedett le. 1956 után ismét önálló zenei estet adott oly sikerrel, hogy utána zeneiskolát nyitott, majd esztendő múltán a detroiti magyar Református Egyház meghívására elvállalta az ottani kántori állást.

A woodmerei temetőben az ottani magyarság nagy részvéte mellett temették el a magyar nóta és magyar dal egyik nagy szerelmesét, Teghze Gerber Miklóst.”⁴⁰

⁴⁰ Hidfő, 1969. december 1.

Arcanum, 2026. május 13.

https://adt.arcanum.com/hu/view/EML_HidfoUjHidfo_1969/?pg=190&layout=s&query=Teghze-Gerber

A következő nótát Teghze-Gerber Miklós állítólag a feleségének, Uray Margitnak írta:

„Ha én gazdag lennék, négy lovas hintóval járnék ti hozzátok.
Olyan kertem lenne, ahol télen-nyáron nyílnak a virágok.
Selyembe, bársonyba járatnálak téged, arany cipellőben.
Sokszor elzokogtam hófehér nyakadon, csillogó-villogó sok-sok drága könnyet.

Ha én gazdag lennék gyémántcsattos imakönyvet vennék néked.
Úrnapi misére ünneplő ruhában együtt mennék veled.
Aztán letérdelnénk kis kezedet fogva az oltár elébe.
Meggérnük a papot, úgy áldjon meg minket, hogy a jó Isten is örüljön az égben.”⁴¹

Margitnak és Miklósnak két leánygyermek született. Ők szintén az USA-ba kerültek az 1950-es években, és ott alapítottak családot. A részletes leszármazotti táblát különféle gyászjelentésekből és egyéb internetes forrásokból tudtam összeállítani:

3.1.1.1.1. Teghze-Gerber Gyöngyi <u>He- len</u> (*1941. január 17.)	férje: Denlar, Patrick David
3.1.1.1.1.1. Denlar, Tanya (1959 – 2017. november 15.)	férje: Prieur, Leo
3.1.1.1.1.1.1. Prieur, Ray	
3.1.1.1.1.1.2. Prieur, Cheyenne	
3.1.1.1.1.2. Denlar, Kevin	
3.1.1.1.1.3. Denlar, Miklós (1971 – 2012. december 13.)	felesége: n.a., Jennifer
3.1.1.1.1.4.1. Denlar, Brendyn	
3.1.1.1.1.4.2. Denlar, Tylin	
3.1.1.1.1.4. Denlar, Laura „independent music professional” Michigan államban, USA	férje: O’dea, n.a.
3.1.1.1.2. Teghze-Gerber <u>Tünde</u> Marga- ret (*1943. február 11.)	férje: Molnár László
3.1.1.1.2.1. Molnár Éva	

⁴¹ Internet, 2026. május 13.

<https://www.zeneszoveg.hu/dalszoveg/18215/magyar-notak/ha-en-gazdag-lennek-zeneszoveg.html>

Réthy Viktor

K: 32
FS: GH2Z-W2T
Sz: Szarvas, 1853.
K: Szarvas, 1853. július 10.
A.n.: Hoschke Josefin
F: Berényi Cornélia (1869-1896.)
E: Makó, 1887. február
H: Arad, 1932. február

Réthy Viktor édesapjához (Réthy Lipót) hasonlóan szintén a nyomdász szakmát választotta. Évtizedeken keresztül volt társa édesapjának, majd az ő visszavonulása után egyedül vitte tovább az aradi Réthy Nyomdát.

Szintén édesapjához hasonlóan a XIX. század végén Viktor is tagja volt az aradi Összetartás szabadkőműves páholynak.⁴²

Viktorunk felesége Berényi Cornélia makói származású volt. Érdekes, hogy a nővére, Paulina (1863-1957.) Réthy Károly makói ügyvédhez ment feleségül. Réthy Károly édesapja Réthy Vilmos volt, így Károly és Viktor elsőfokú unokatestvérek voltak. Cornélia fiatalon, 1896-ban hunyt el. Viktor még 36 évet özvegyként élt.

Réthy Victor saját, ugy gyermekei Jenőke és Sárika, valamint az alantirt és számos más rokonok nevében is megtört szívvel tudatja forrón szeretett s felejthetetlen feleségének, illetőleg a leggondosabb édes anyja, a jó gyermek, testvér, meny, sógornő, nagynéne és rokon

RÉTHY VICTORNÉ
szül. BERÉNYI CORNÉLIÁNAK,

folyó évi márczius hó 24-én, reggeli 6¹/₄ órakor, életének 27-ik s legloldogabb házasságának 9-ik évében, hosszas és kínos szenvedés után történt jobblétre szenderültét.

A kiszenvedett drága halott hült tetemei márczius hó 25-én, d. u. 3 órakor fognak Batthyány-uteza 19. sz a. házból, róm. kath. szertartás szerint örök nyugalomra tétetni.

Az engesztelő gyászmnise áldozat márczius hó 26-án, d. e. 1¹/₂ órakor fog a főt. Minorita-atyák templomában a Mindenhatónak bemutatattani.

Áldás emlékére! Béke poraira!

Arad, 1896. márczius 24.

Berényi József és neje szül. Kontraszti Paulina, szülei.

Réthy Károlyné szül. Berényi Paulina, Berényi Sándor, testvérei.	Réthy Lipót, apósa. Simon Margit, Réthy Margit, Réthy Cornélia, Réthy Bella, Réthy Paulin, unoka hugai.	Simon Jenőné, sógornője. Dr. Réthy László, Réthy Károly, Simon Jenő, sógorai.
---	---	--

⁴² Berényi Zsuzsanna Ágnes: Aradi szabadkőműves páholyok tagnévsorai. In: ACTA SICULICA, 2007, 462. oldal

Internet, u.a.

https://oldsite.szm.ro/acta2008/2007/455_466_berenyi.pdf

1910-ben így emlékeztek meg Viktor 40 éves nyomdász munkásságáról:

„**Jubileum.** A nyomdatulajdonosok körében általánosan ismert, tisztelt és szeretett kortársunk, **Réthy Viktor** aradi nyomdatulajdonosnak a napokban ünnepelték meg Aradon, tisztelői, barátai és kartársai nyomdászágának 40 éves fordulóját. Réthy puritán jellemével, önzetlen munkásságával általános szeretetet érdemelt ki, és így lelkes ünneplésnek is volt részese jubileuma alkalmával.

Az aradi nyomdatulajdonosok nevében Boros János üdvözölte Réthyt és a tiszteltnek és baráti megemlékezésnek jelül átadott neki egy remek kivitelű ezüst dohány-szelencét az ünnepelt és az ajándékozók nevével ellátva. A szónok kérte a jubilánst, hogy azt a kollegiális érzést és szeretetet, melyben eddig részük volt az aradi nyomdatulajdonos[ok]nak a jövőben se vonja meg tőlük. Réthy válaszában hálásan köszönte meg a figyelmet és az emléktárgyat, kiemelve, hogy mindenkor kedves emlékként fogja megőrizni kartársainak e meleg vonzódását.

Részünkről is örömmel járulunk hozzá mindama jókivonatokhoz, melyek az ünnepélyen elhangzottak.”⁴³

Lentebb a Réthy L. és fia Könyv- és Könyomda (alapított 1847.) számlája a Battonyai járási Főszolgabírórság részére 1908-ból:

⁴³ Nyomdaipar Magyarországon, 1910. szeptember 1. Arcanum, u.a.

https://newspapers.arcanum.com/hu/view/BME_Nyomdaipar_1910/?query=TEXT%3D%28%22r%C3%A9thy+viktor%22%29+DATE%3D%281910-01-01--1910-12-31%29&pg=278&layout=s

Réthy Viktor haláláról így emlékezett meg 1932. februárjában az Erdélyi Hírlap:

**„MEGHALT RÉTHY VIKTOR
az aradi nyomdászok nesztora**

**A híres naptárcsináló RéthyLipót fia egy munkában eltöltött élet után 78 éves
korában csendesen elhunyt**

Réthy Viktor 1863-ban Szarvason született, ahol középiskoláit is végezte. Amikor édesapja, Réthy Lipót a múlt század végén Aradon telepedett meg, ide helyezte híres nyomdáját, amelynek kiépítésében sok szerep jutott a fiatal, agilis Réthy Viktornak.

Édesapja halála után ő vette át a nyomda vezetését, de emellett intenzív társadalmi tevékenységet is fejtett ki. Éveken át a Polgári Takarékpénztár igazgatósági tagja volt, a lutheránus hitközségben pedig mint presbiteri tag működött. Fiatalabb éveiben élénk társadalmi életet élt, de később előrehaladott kora miatt bérbeadta nyomdáját és visszavonultan, családjá körében töltötte minden idejét.

A Réthy-féle nyomda Aradváros legrégebbi és legnagyobb nyomdája volt. Onnan került ki többek között az Aradváros monográfiája, de legnépszerűbb terméke a most is megjelenő Réthy-féle »Magyar Alföldi kalendárium«. A múlt század 40-es éveiben, amikor a falusi nép úgyszólván a naptár olvasásban élte ki kulturális szükségleteit, a nívós és sok neves tanárember által szerkesztett naptár értékes irodalmi propaganda terméknek számított. A jónevű elbeszélő, Greguss Ágost sok munkája az Alföldi naptár oldalain látott napvilágot. Az 1853-ban megjelent példány pedig nemcsak elbeszélései, hanem egy verse révén is érdekes, mert a vers a forradalom vívmányait dicsőítette és megjelenéséért Réthy Lipótnak, Réthy Viktor édesapjának nyolc hónapig várfogságot kellett szenvednie.

A hatszáz éves nemesség Réthy Viktor testvérbátyja, a már korábban elhunyt Réthy László dr. egyetemi tanár, aki a budapesti múzeum őre volt, érdekes könyvben írta meg a Réthy-család történetét. Réthy Lászlóról tudni kell, hogy Löwy Árpád név alatt igen szellemes versírója volt a háború előtti időknek. A család történetéhez szükséges adatokat külföldi utazásai során szerezte meg és a könyv ugyancsak a Réthy-nyomdában, 1908-ban jelent meg. [...] Réthy Viktor sohasem dicsekedett a nagynevű elődökkel, de néhány nappal halála előtt, mint féltve őrzött kincset hagyta fiára a családi történetet tárgyaló könyv egyetlen példányát. A híres naptárcsináló Réthy Lipót fia közel nyolcvan esztendei munkásélet után most visszatér őseihez... Halálát leánya, Sarolta, Haszlinger Ferenc magyar vezérkari őrnagy felesége és Jenő nevű fia gyászolják.”⁴⁴

⁴⁴ Erdélyi Hírlap, 1932. február 25.

Arcanum, 2026. június 1.

https://newspapers.arcanum.com/hu/view/ErdelyiHirlapArad_1932_02/?query=TEXT%3D%28r%C3%A9thy+viktor%29+DATE%3D%281932-01-01--1932-12-31%29&pg=220&layout=s

Réthy Jenő

K: 321
Sz: Arad, 1888. november 3.
A.n.: Berényi Cornélia (1869-1896.)
F: Halmai Ilona
H: 1964. október 8.

Réthy Jenőről minimális információt találtam. Az egyetlen hír 1914-ből származik:

„**Új cégtárs.** A Réthy Lipót és Fia jelesen ismert aradi nyomdacég kötelékébe Réthy Jenő szakképzett nyomdász, Réthy [Viktor] kartársunk fia mint nyilvános cégtárs lépett be.”⁴⁵

A Gemini – konkrét forrás megjelölés nélkül – a következő értékelést írta:

„Az 1920-as évek romániai impériumváltása után az aradi magyarság és a helyi intézmények (különösen az egyházak és kulturális egyesületek) nehéz gazdasági helyzetbe kerültek. Ebben az időszakban az aradi **evangélikus egyházközség** (amelyhez a Réthy család is szorosan kötődött) rendszeresen közzétette az éves számadásait, jegyzőkönyveit és a templom, valamint az iskola javára gyűjtött adományok listáját.

A korszakból fennmaradt hivatalos egyházi jelentésekből és közgyűlési jegyzőkönyvekből az alábbi konkrét részletek és adatok emelhetők ki Réthy Jenőre és a nyomdára vonatkozóan:

1. A nyomda hivatalos megnevezése a trianoni évek után

A román közigazgatás bevezetésével a cégbírósági és hivatalos iratokban kötelezővé vált a kétnyelvűség vagy a román megnevezés használata. Az aradi evangélikus egyházközség hivatalos éves jelentéseinek (például az 1923-as és 1925-ös számadások) impresszumában a nyomda a következő formában szerepel:

„Tipografia L. Réthy și Fiul Succesori” / „Réthy L. és Fia Utódai könyvnyomda, Arad”

⁴⁵ Nyomdaipar, 1914., 14. szám, 3. oldal

Ez a megnevezés (a *Succesori / Utódai*) pontosan jelzi azt az átmeneti időszakot, amikor az alapító generáció után már a fiatalabb családtagok – köztük Réthy Jenő – vették át a műhely operatív irányítását vagy tulajdonrészét.

2. Réthy Jenő neve és adományai a támogatói listákon

Az egyházközségi jegyzőkönyvek és a helyi jótékonyági egyletek ívei név szerint rögzítették a hozzájárulásokat. Réthy Jenő neve rendszeresen feltűnik ezekben a dokumentumokban, különféle minőségben:

- **Rendszeres egyházi adók és fenntartói járulékok:** Az adózási és egyházfenntartói listákon mint önálló aradi polgár és nyomdatulajdonos szerepel. Az 1920-as évek közepén a korabeli pénznemben (román lejjben) befizetett összegei a tehetősebb, elkötelezett polgári réteg átlagos vagy az feletti hozzájárulásait mutatták.
- **Céljellegetű adományok (Kultúralap és iskola):** Az aradi magyar nyelvű oktatás és kulturális élet támogatására indított gyűjtésekben (például a szegény sorsú tanulók segélyezésére vagy a templomi alapok javára) **Réthy Jenő** neve mellett gyakran szerepel külön tételként a **Réthy L. és Fia cég** természetbeni vagy pénzübeli adománya is.
- **Természetbeni felajánlások (Nyomdai munkák):** Nem ritka, hogy a kisebb egyházi értesítők, meghívók vagy jótékonyági bálók nyomtatványainak előállításai költségeit a nyomda részben vagy egészben magára vállalta adomány gyanánt. Ezeket a tételeket a számadásokban a „*Réthy L. és Fia Utódai nyomda adománya*” (vagy kedvezménye) címszó alatt könyvelték el.

Ez a tevékenység jól mutatja, hogy Réthy Jenő az 1920-as évek nehéz kisebbségi és gazdasági körülményei között is aktív fenntartója és támogatója maradt az aradi lokális közösségnek, miközben a családi nyomda nevével fémmjelzett ipari örökséget is tovább vitte.⁴⁶

Réthy Sarolta

K:	322
Sz:	Arad, 1890
A.n.:	Berényi Cornélia (1869-1896.)
F:	Réthy-Hászlinger Ferenc

⁴⁶ Gemini Flash, 2026. június 1.

A brassói Állami Polgári Leányiskola 1911. évi iskolai értesítőjéből az derül ki, hogy Sarolta 1911-ben (21 éves korában) polgári iskolai tanítónő volt.⁴⁷

Férjéről annál több információt találtam. A Hászlinger család szintén aradi származású volt, Sarolta anyósa (özv. Hászlinger Ferencné Kerschek Jolán) is ott hunyt el 1944. februárjában, és ugyanott, a családi kriptába temették el.

Azt, hogy Sarolta férje miért vette fel a „Réthy” nevet, csak találgatni tudom. A legjobb tippem, hogy „jobban hangzott”, mint a nagyon-német Hászlinger. (A „Hass” vagy „Haß” ráadásul magyarul „gyűlölet”-et jelent.)

Egy 1937-es hírből megtudjuk, hogy Réthy-Hászlinger úr szereti a kutyákat, és azt is, hogy a házaspár ekkoriban Kecskeméten élt:

„[...] Réthy- Haszlinger Ferenc huszárezredes híres **Zsuzsi pulijának**, „aki” a tavaszi nemzetközi kiállításon 6 aranyérmét, 6 diplomát és a „fiatalok legjobbja” címet nyerte, 7 gyönyörű kölyke lett. Az „apa” az államrendőrség „Európa-bajnok” Bikikce. A kölykökből már csak három darab kapható, a hamuszürke Ádám, a koromfekete András és az ugyancsak koromfekete nőtény Aranyvirág. Miklóstelepi megálló, Réthy-Haszlinger kúria.”⁴⁸

A kutyatenyésztés mellett a zeneszerzésre is szakított időt a huszárezredes. Az alábbi dalt 1938-ban adta ki egy postai lap formájában:⁴⁹

⁴⁷ A brassói Állami Polgári Leányiskola 1911. évi iskolai értesítője, 4. oldal
Arcanum, u.a.

https://adt.arcanum.com/hu/view/Brasso_03760_PolgariLeanyiskola_03777_1911/?query=%22R%C3%A9thy+sarolta%22&pg=6&layout=s

⁴⁸ Kecskeméti Közlöny, 1937. szeptember 17.

u.o.

https://newspapers.arcanum.com/hu/view/KecskemetiKozlony_1937_09/?query=%22R%C3%A9thy-haszlinger%22&pg=82&layout=s

⁴⁹ Hungaricana, u.a.

<https://gallery.hungaricana.hu/en/SzerencsKepes-lap/1312510/?list=cyJxdWVyeSI6ICJDSU1LRT0oXCJaZW5lXCipIn0>

Minden jog fenntartva.

AZ ARADI HEGYEK ALJÁN...

Szövegét és zenéjét szerző: Réthy-Haszlinger Ferenc

Hallgató

Az a - ra - di he - gyek al - ján ke - ser - ve - sen sír egy kis - lány,
 Be - bo - rult az ég fe - let - tünk, Is - te - nem de ár - vák let - tünk,

Meg sem kér - dez - ték a szi - vét, úgy vit - ték el a ked - ve - sét.
 El - vit - ték a le - gé - nye - ket, fá - jó szív - vel sze - gé - nye - ket.

Be - so - roz - ták ka - to - ná - nak, el - vit - ték o - láh ba - ká - nak...
 De a - zért a he - gyek al - ján, még - se sír - jál ma - gyar kis - lány,

Az a - ra - di he - gyek al - ján sír, zo - kog egy ma - gyar kis - lány...
 Mert az o - láh zub - bony a - latt, ma - gyar a szív s ma - gyar ma - rad.

Copyright 1938 by Réthy-Haszlinger Ferenc Budapest. Kincs E. lit. Bp.

1943-ban a nyugalmazott ezredes a Magyar Megújulás Pártja rendezvényén tartott előadást:

„A szokásos keddi tagértekezleten dr. Mosonyi Kálmán képviselőbajtárs az aktuális kül- és belpolitikai kérdésekről tartott előadást, majd pedig **Réthy-Haszlinger Ferenc** bajtárs a **„Zsidóság és háború”** címen vázolta, hogy milyen szerepe volt a zsidóságnak többek között az 1914 --- 1918. évi világháború kirobbantásában is.”⁵⁰

Az említett pártól így ír Wikipedia:

„A Magyar Megújulás Pártja egy történelmi, szélsőjobboldali párt volt, amely 1940 és 1944 között működött Magyarországon. A politikai formációt Imrédy Béla alapította, miután a kormánypártból (Magyar Élet Pártja) több képviselővel együtt kivált, és a második világháború éveiben jelentős szerepet játszott a radikális jobboldali ellenzékekben.

A párt legfontosabb jellemzői:

- Alapító és vezető: Imrédy Béla, korábbi miniszterelnök.
- Ideológia: Nemzetiszocialista, antiszemita, rasszista és fasiszta eszméket vallottak. Erőteljesen támogatták a zsidótörvények szigorítását és végrehajtását.

⁵⁰ Nemzetőr, 1943. július 23.

Arcanum, u.a.

https://newspapers.arcanum.com/hu/view/Nemzetor_1943/?query=TEXT%3D%28%22R%C3%A9thy-haszlinger%22%29+DATE%3D%281940-01-01--1945-12-31%29&pg=179&layout=s

- Tevékenység: Szorgalmazták Magyarország szorosabb bekapcsolódását a tengelyhatalmak háborús erőfeszítéseibe. Később, a Sztójay-kormány idején (1944-ben) aktív kormányzati szerepet is vállaltak.
- Megszűnés: A párt tevékenysége 1944 októberében, a nyilas hatalomátvétel után ért véget.⁵¹

Emberünket 1944. júliusában a Sztójay kormány főispánnak nevezte ki Ungvárra, valamint Ung és Ugocsa megyékbe.

„Időkhöz mért komoly keretek között tartotta meg Ugocsa vármegye, törvényhatósági díszközgyűlése keretében **Réthy-Haszlinger Ferenc ny. ezredesnek** a főispán székbe való beiktatását. A közgyűlési terem megtelt, komoly, értékes magyarokkal. Kik mindannyian bizalommal fordultak az új főispán felé, annyi, de annyi megpróbáltatás, eredménytelenség után.

Réthy-Haszlinger Ferenc főispán a Főméltóságú úrról való hódolatteljes megemlékezése után, nagyvonalú beszédében kihangsúlyozta, hogy ebben a hazában mindenki magyar, legfeljebb a nyelve más és más. Majd ugyancsak kihangsúlyozta, hogy céljainkat kizárólag csak a politikai pártok feletti összefogással érhetjük el.

— A pártok felett állok, ideálom a dolgozó ember, a hűséges ember, a becsületes ember. Az ilyen nálam mindig meghallgatásra talál, gazdag, szegény egyformán. Az egyenetlenséget szító a magyar nemzet árulója, az ilyen gyászmagyarokra lesújtok! **A zsidó szellemben bandukoló magyar siserehad alatta áll a zsidónak is.** Így is értékelem őket! Nincs szükségem puha-gerincű, köpenyeforgató, hintapolitikus megbízhatatlanokra!

Beszédében kitért az időszerű kérdésekre. Beszédét a taps, s az éljen sok ízben szakította meg. Majd beszéde végén lelkesen ünnepelték az új főispánt.

Vincze András kormánybiztos zárószavaival ért végett a díszközgyűlés. — **Hitem, meggyőződésem, hogy ezt a háborút megnyerjük** — mondotta. — Honvédeink mellett a háttérnek is helyt kell állania, ennek feltétele az összefogás, a csorbítatlan egység. Ennek az egységnek azonban a lelkek mélyéről kell fakadnia.”⁵²

⁵¹ A Gemini összefoglalója a Wikipedia alapján
u.a.

https://hu.wikipedia.org/wiki/Magyar_Meg%C3%BAjul%C3%A1s_P%C3%A1rtja

⁵² Kárpáti Magyar Hírlap, 1944. július 25.

Arcanum, u.a.

https://newspapers.arcanum.com/hu/view/RuszinszkoikarpatiMagyarHirlap_1944_2/?query=TEXT%3D%28%22R%C3%A9thy-haszlinger%22%29+DATE%3D%281940-01-01--1945-12-31%29&pg=43&layout=s

Vincze András tévedett, a háború elveszett. Az orosz csapatok Ungvárt már 1944. október 27-én elfoglalták. A nyugalmazott ezredes ezt nem várta meg, ehelyett áttette a székhelyét a Nyugat-Dunántúlra, ahol még 1945. februárjában is főispánnak tekintette magát.

„**UNGVÁRRÓL és UNG VÁRMEGYEBŐL** menekültek közölgék címüket saját érdekében: Réthy-Hászlinger Ferenc főispánnal **Nagyecenk, Sopron m.**”⁵³

A család hamarosan folytatta útját Nyugatra. A nyugalmazott ezredes 1950-ben hunyt el:

„Réthy-Haszlinger Ferenc ny. m. kir honvédhuszár ezredes 63 éves korában, a halotti szentségekkel megerősítve, február 12- én Bad-Aiblingben [Bajorország] elhunyt.”⁵⁴

Miért pont Bad-Aibling-ban?

„A bajorországi **Bad Aibling** kisvárosnak rendkívül fontos, sőt nemzetközi szinten is egyedülálló történelmi szerepe volt a második világháború közvetlen utóéletében.

A korábbi katonai repülőtér (Fliegerhorst) területén a szövetségesek közvetlenül a fegyverletétel után az amerikai hadsereg egy hatalmas hadifogolytáborhoz hozott itt létre a megadó német katonák számára. A csúcsidőszakban a táborban körülbelül 80 000 hadifoglyot őriztek egyszerre. Ezt a táborot viszonylag hamar felszámolták, amint megkezdődött a katonák leszerelése és szabadon bocsátása.

A város neve a magyar emigráció történetében is gyakran felbukkan, hiszen a Bajorországba sodródott magyar családok, katonák és kíséző nélküli fiatalok közül sokan Bad Aibling érintésével (a hadifogolytáboron vagy a későbbi menekülttábori rendszeren keresztül) indultak el a tengerentúlra, hogy aztán olyan közösségekben kössenek ki, mint amilyen a youngstown-i vagy a clevelandi MHBK csoport volt.”⁵⁵

⁵³ Soproni Hírlap, 1945. február 20

u.o.

https://newspapers.arcanum.com/hu/view/SoproniHirlap_1945_02/?query=TEXT%3D%28%22R%C3%A9thy-haszlinger%22%29+DATE%3D%281944-11-01--1945-12-31%29&pg=65&layout=s

⁵⁴ Hungária, 1950. február 24.

u.o.

https://newspapers.arcanum.com/hu/view/Hungaria_1950/?query=TEXT%3D%28%22R%C3%A9thy-haszlinger%22%29+DATE%3D%281945-03-01--1990-12-31%29&pg=49&layout=s

⁵⁵ Gemini, u.a.

Az özvegy **Réthy Sarolta** 10 évvel később az Ohio államban található Youngstown-ban bukkant fel, ahol ő volt az MHBK női csoportjának a vezetője.⁵⁶ Sarolta ekkor már 71 éves volt.

Háttérinformáció a Geminitől:

„A **Magyar Harcosok Bajtársi Közössége (MHBK)** észak-amerikai szervezetei között a **youngstown-i csoport** (Ohio állam) az egyik nagy múltú, stabil bázisnak számított, amely évtizedeken át összefogta a környékbeli (clevelandi és youngstown-i) magyar emigráció katonai hagyományőrzeit és jobboldali nemzeti közösségét.

A csoport évtizedeken át szervezett megemlékezéseket (például *Árpád fejedelem-től az 1956-os szabadságharcig*), szorosan együttműködve a helyi szervezetekkel – mint a *Katolikus Magyarok Vasárnapja* szerkesztősége, amely egy időben épp Youngstownban működött –, valamint a Vitézi Rend észak-amerikai ágával. Az idő múlásával, a tagság idősödésével a youngstown-i bázis is fokozatosan elnéptelenedett, ám a helyi temetőben nyugvó bajtársak sírjait a szervezet megmaradt tagjai a legutóbbi időkig gondozták.”⁵⁷

Réthy Etelka II.

K: 33
FS: LWNB-PLH
Sz: Szarvas, 1854. december 26.
A.n.: Hoschke Josefin
F: Simon Jenő
H: Szentendre, 1939. október 3.

Etelka volt Réthy Lipót egyetlen leánygyermek, Réthy László húga. Életéről nem találtam semmilyen információt, de a férje családjáról annál többet és érdekesebbet.

A Simon család

Az elinduláshoz megint a FamilySearch nyújtotta a segítséget. Ott szerepel Simon Jenő édesapjánál a „tordai és kásvai” nemesi előnév. Innen csak egy „ugrás” a Királyi Könyvek, ahol ezt találtam:

⁵⁶ Szabad Magyarság, 1961. május 7.

Arcanum, u.a.

https://newspapers.arcanum.com/hu/view/SzabadMagyarsag_1961/?query=TEXT%3D%28%22R%C3%A9thy-haszlinger%22%29+DATE%3D%281945-03-01--1990-12-31%29&pg=156&layout=s

⁵⁷ Gemini Flash, u.a.

Illésy-gyűjtemény - 1s575

Név	Simon de Kásva Mihály n:Pontya Petka gy:Gábor,Mihály
Típus	Illésy-gyűjtemény
Kiadó	Károly 3; Bécs; 1721.08.13;
Honos	Torda; 1734.10.26; 1722.02.27;
Sorszám	1s575
Levéltári jelzet	B 18 - Erdélyi Kancelláriai Levéltár - Libri regii primae classis - 7. kötet - 282. oldal F 21 - Kolozsmonostori Konvent Országos Levéltára - Armales - L - N°. 1. F 139 - Cista diplomatica - I jelzetű productionalisok - 8. Udvarhelyszék megye - N°. 251. F 139 - Cista diplomatica - I jelzetű productionalisok - 8. Kolozs megye - N°. 132.
Azonosító	HU MNL OL A 130 - Illésy - 1s - 0575

58

„**Értelmezés:** Ez a dokumentum a Magyar Nemzeti Levéltár digitalizált [Illéssy-féle nemesi gyűjteményéből](#) származó adatlap, amely a **tordai és kásvai Simon család** nemesség-igazolási és genealógiai háttérét foglalja össze.

A kivonat tételes értelmzése pontról pontra a következő:

1. Családi adatok (Név)

- **„Simon de Kásva Mihály n: Pontya Petka gy: Gábor,Mihály”**
 - **Értelmezése:** A család legkorábbi igazolt őse kásvai Simon Mihály, akinek a felesége (rövidítve: *n*: mint *nője*) Pontya Petka volt. Az ő közös gyermekeik (rövidítve: *gy*:) Gábor és Mihály. Ez a bejegyzés rögzíti a család legkorábbi ismert generációs magját.]

2. Az adományozás és az okirat háttére

- **Kiadó: „Károly 3; Bécs; 1721.08.13;”**
 - **Értelmezése:** Az alapul szolgáló királyi okiratot **III. Károly magyar király** (német-római császárként VI. Károly) állította ki Bécsben, **1721. augusztus 13-án**. Ez egy uralkodói megerősítés, privilégium vagy birtokadomány dátuma.
- **Honos: „Torda; 1734.10.26; 1722.02.27;”**
 - **Értelmezése:** A család nemességét és jogait **Torda vármegyében** hirdették ki, illetve honosították (publikálták) két különböző időpontban: először 1722. február 27-én, majd később 1734. október 26-án. A vármegyei kihirdetés volt a jogi feltétele annak, hogy a nemesek helyben is élhessenek kiváltságaikkal (például az adómentességgel).

⁵⁸ Királyi Könyvek. Internet, 2026. június 15.

https://archives.hungaricana.hu/hu/libriregii/hu_mnl_ol_a130_illesy_1s_0575/?list=eyJxdWVyeSI6ICJ-cInNpbW9uIGRIIGtcdTAwZTFzdmFcIiJ9

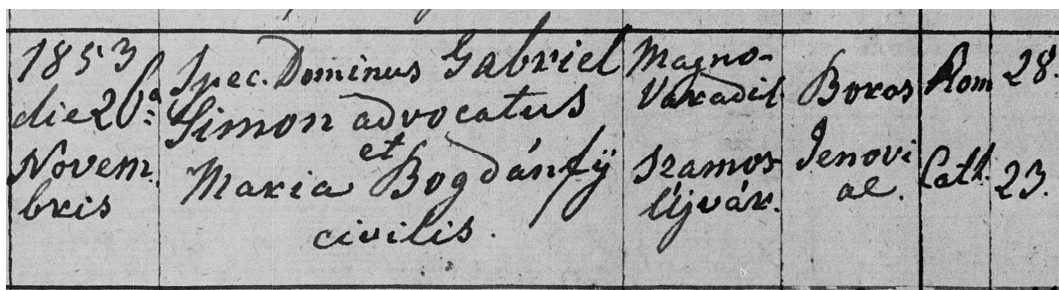
3. Levéltári jelzetek (Hol található az eredeti irat?)

A dokumentum négy különböző hivatalos forrást és levéltári helyet jelöl meg, ahol a család iratai, jogigazolásai megtalálhatóak:

1. „**B 18 - Erdélyi Kancelláriai Levéltár - Libri regii primae classis - 7. kötet - 282. oldal**”
 - Ez a legfontosabb adat: az Erdélyi Udvari Kancellária hivatalos **Királyi Könyveiben** (*Libri regii*), annak a legelső osztályú sorozatában, a 7. kötet 282. oldalán van bemásolva a családnak adott uralkodói oklevél teljes latin nyelvű szövege.
2. „**F 21 - Kolozsmonostori Konvent Országos Levéltára - Armales - L - N°. 1.**”
 - A kolozsmonostori konvent egy úgynevezett hiteleshely (a korabeli közjegyzőség) volt. Az ő levéltárak címereslevelek (*Armales*) gyűjteményében szintén megtalálható a család iratanyaga.
3. „**F 139 - Cista diplomatica - I jelzetű productionalisok - 8. Udvarhelyszék megye - N°. 251.**” [1]
4. „**F 139 - Cista diplomatica - I jelzetű productionalisok - 8. Kolozs megye - N°. 132.**”
 - A *Cista diplomatica* az okmányos ládát jelenti. A *productionalisok* olyan iratok, amelyeket a családoknak be kellett mutatniuk (produkálniuk) a nemesi összeírások során, hogy igazolják a származásukat. Ez azt mutatja, hogy a család tagjai **Udvarhelyszéken** és **Kolozs megyében** is hivatalosan igazolták nemességüket a megadott iktatószámok alatt.

Összegzés: Ez a kivonat a tordai és kásvai Simon család **18. századi nemességigazolási eljárásának a legfőbb bizonyítéka**. A dokumentum igazolja, hogy a család 1721-ben kapott uralkodói megerősítést III. Károlytól, amelyet Tordán hirdettek ki, a család legrégebbi ismert ősei pedig Simon Mihály és felesége, Pontya Petka voltak.”⁵⁹

Aradon az első „tordai és kásvai” Simon az 1850-as években bukkan fel. Ő a nagyváradai származású Simon Gábor ügyvéd, aki 1853. november 26-án az Arad megyei Máriaradnán vette feleségül a 23 éves, katolikus vallású, Szamosújvárról származó Bogdánfy Máriát.

⁵⁹ Gemini, u.a.

Az esküvői helyszín kiválasztása valószínűleg nem volt véletlen:

„Máriaradna a magyar Mária-kegyhelyek egyike. Ferences temploma híres búcsújáró hely. Kegyképét 1668-ban vásárolta Vrichonassa György katolikus bosnyák kereskedő egy olasz kereskedőtől, amely a régi kápolna oltárát díszítette. 1695-ben Lippa visszafoglalása után a török ezt is felgyújtotta, de a kép a tűzben sértetlen maradt, a kápolna lángoló tetejéről pedig tüzes cserepek hullottak a bámuló törökök közé. Erre a török vezér a gyújtogatókat kivégeztette. A török palánkvárat épített itt, aminek mára nyoma sem maradt. A templomot felújították, majd 1756-ban kolostort építettek mellé. 1732 óta az aradiak búcsújáróhelye.”⁶⁰

Következik egy hosszabb visszaemlékezés 1900-ból:

„— **Kossuth Lajos távozása Arad várából.** Nevezetes vendége van most Kolozsvárnak. Itt időzik **Simon Gábor aradi ügyvéd**, 1848—49-beli honvédhadnagy a 36. zászlóaljból. Simon jelen volt Aradon ama nevezetes napon, midőn Kossuth Lajos Aradvárát elhagyta, hogy az országból örökre száműzze magát. Simon Gábor akkor zászlóaljának egy századával, mint ennek parancsnoka tanyázott a várban. A VI. sz. kapun ő bocsátotta ki Kossuthot. Egy kocsiban ült Ihász és Stein ezredesekkel. Nagyméretű Steier-kocsiban ültek, amelybe nagyobb fajta munkabíró lovak voltak befogva. Simon Gábor adott jelt a kapu kinyitására és tiszteletteljesen szalutált a kormányzónak, aki gondtelt homlokkal ült a kocsin s szomorúan visszatekintve, fogadta a tiszt bucsu üdvözlését.

Kossuth távozása után az aradi várban rövid idő alatt sok minden megváltozott. Elmentétek merültek fel, melyek kiélesedtek, midőn a muszkák Világos alá értek. Damjanits váltig óhajtotta inkább a levegőbe röpteteni a várat, mint megadni. Minden hasztalan volt. A pártoskodás itt is felülkerekedett.

— Simon Gábor 70 éves életkora daczára ma is erőteljes, fiatal kedélyű férfiú, edzett, ruganyos testtel, hazájáért melegen érző lélekkel. [Az újság másnapi számában kijavították, hogy Simon Gábor valójában 76 éves, és 25 éves volt a fenti események idején.] Sohasem visel más öltözetet, csak magyar ruhát. Kolozsvárt fiánál, Simon Gyula m. k. erdőtanácsosnál tartózkodik. Fia társaságában majdnem egy délutánt töltött az erekyék megszemlélésével.”⁶¹

⁶⁰ Wikipedia, u.a.

<https://hu.wikipedia.org/wiki/M%C3%A1riaradna>

⁶¹ Ellenzék, 1900. július 30.

Arcanum, u.a.

https://newspapers.arcanum.com/hu/view/Ellenzek_1900-2/?query=TEXT%3D%28%22si-mon+g%C3%A1bor%22+arad%29+DATE%3D%281850-01-01--1930-01-01%29&pg=103&layout=s

1911. évi haláláról így emlékezett meg a helyi sajtó:

„— **Halálozás.** Arad város egyik legrégebb és legerősebb családját súlyos csapás érte. Meghalt **Simon Gábor**, a hatvanas évek egyik legkeresettebb ügyvédje és legkiválóbb jogásza. Simon Gábor közel húsz évig volt Arad város tisztviselője. Utóbbi években azonban előrehaladott kora miatt teljesen visszavonult életet élt. Az elhunyt kiterjedt család gyászolja, köztük **Simon Jenő** aradi ügyvéd és Simon Ákos szegedi királyi táblabíró.”⁶²

Simon Gábor felesége egyértelműen örmény származású volt:

- **„Származás:** A szamosújvári Bogdánffy (eredeti örmény formában *Bogdán*, *Bogdánovics* vagy *Boghoszián*) egyike a legősibb és legtekintélyesebb **erdélyi magyar-örmény nemesi családoknak**.
- **Nemességük:** A család szamosújvári ágának **Mária Terézia** adományozott címeres nemeslevelet **1762. július 26-án**. A diplomát név szerint Bogdán Gábor szamosújvári örmény kereskedő, felesége (Simái Katalin), valamint gyermekeik: György, Bogdán, Kristóf és **Mária** kapták. *A családban a Mária név generációkon át öröklődött.*
- **Családi címer:** Vágott pajzs; a felső kék mezőben repülő fehér galamb csőrében arany pálmaágat tart, az alsó ezüst mezőben három vörös gyűrű látható.

63

⁶² Délmagyarország, 1911. november 10. u.o.

https://newspapers.arcanum.com/hu/view/Delmagyarország_1911_11/?query=TEXT%3D%28%22si-mon+g%C3%A1bor%22+arad%29+DATE%3D%281850-01-01--1930-01-01%29&pg=101&layout=s

⁶³ Internet, u.a.

<https://eogyke.hu/ormenycsaladnevek/bogdanfi/>

- **Társadalmi szerepük:** A család tagjai Szamosújvár alapításától kezdve meghatározó szerepet töltek be a város közigazgatásában, egyházi életében és kereskedelmében. Szamosújvárott jelentős birtokokkal rendelkeztek, és komoly alapítványokkal támogatták a helyi örmény katolikus egyházat.

A fellelhető elsődleges és genealógiai források alapján nem maradt fenn olyan közvetlen anyakönyvi vagy nemesi összeírás, amely név szerint rögzítené tordai és kásvai **Simon Gábor feleségének, Bogdánffy Máriának a szüleit.**

A tények, illetve a szamosújvári örmény katolikus anyakönyvezés, a korabeli nemesi összeírások és a Simon család hivatali háttere alapján a kutatók az alábbi tényeket és logikus következtetéseket rögzítik:

A legvalószínűbb szülői ág (Idősebb Bogdánffy Gábor ága)

A 19. század első felében Szamosújvárott élt, kiterjedt nemesi Bogdánffy családban a **Mária név generációkon át öröklődött**, ami szigorúan a Mária Terézia által **1762-ben nemesített alapító ősre, idősebb Bogdánffy Gáborra** (szül. Bogdán Gábor szamosújvári örmény kereskedő) és feleségére, **Simái Katalinra** vezethető vissza. A nemeslevélben az alapítók gyermekei között név szerint szerepel egy korai Bogdánffy Mária is.

Mivel Simon Gábor felesége, Bogdánffy Mária az 1820-as/1830-as években születhetett [a házassági anyakönyv szerint ténylegesen 1830-ban született], ő ennek az 1762-ben nemesített **Bogdánffy Gábornak az unokája vagy dédunokája** volt.

A testvéri és rokoni szál (Bogdánffy Gyula ága)

- Bogdánffy Máriának vélhetően közeli testvére vagy elsőfokú unokatestvére volt az a **Bogdánffy Gyula** aradi/makói ügyvéd, aki fiatalon, 36 évesen hunyt el 1879-ben.
- Az aradi gimnáziumi alapítványi és gyászterjesztő adatok szerint Bogdánffy Gyula halálakor az édesapja még élt, és az elhunyt fia emlékére jelentős, 1000 forintos alapítványt tett az aradi főgimnáziumban (ez volt a *Bogdánffy Gyula-féle alapítvány*).
- Mivel Simon Gábor is aradi ügyvédként és honvédtisztként tevékenykedett, az aradi és szamosújvári Bogdánffy-Simon házasság ezen a helyi, értelmiségi-ügyvédi rokoni körön keresztül valósult meg.

Összegzésként a tényekről: A pontos anya- és apanév azért hiányzik a köztudatban lévő nagymonográfiákból, mert Bogdánffy Mária **igen fiatalon hunyt el** (véltetően az 1860-as évek elején, az 1859-ben született Irén lánya gyermekkorában). Férje, Simon Gábor emiatt újraházasodott, így a későbbi Simon-családfa kutatások már elsősorban Simon Gábor

hivatali adatait és a túlélő gyermekek (**Jenő**, Gyula, Ákos, **Irén**) leszármazását rögzítették részletesen.”⁶⁴

Simon Gábor második felesége, **Kelemen Szidónia** (1835-1917) a híres Kelemen László (1762-1814) unokája volt.

„A Kelemen család – amely erdélyi nemesi gyökerekkel is rendelkezett – szorosán beágyazódott az aradi és bánági polgári-értelmiségi elitbe, így kapcsolódott össze házasság révén a tordai és kásvai Simon családdal.

Kelemen László történelmi érdemei

Kelemen László a magyar kultúrtörténet egyik legnagyobb úttörője, akinek a nevéhez a következő főbb érdemek fűződnek:

- **Az első magyar színtársulat megalapítása:** 1790-ben Budán és Pesten megszervezte az *Első Magyar Játzó Színi Társaságot*. Ezzel véget vetett a külföldi (főleg német) vándortársulatok egyeduralmának, és elindította a hivatásos, állandó magyar nyelvű színészetet.
- **Az első magyar nyelvű előadás:** Vezetésével a társulat 1790. október 25-én tartotta meg a legelső nyilvános, hivatásos magyar nyelvű színházi előadást (Simai Kristóf *Igazházi* című darabját mutatták be).
- **Kulturális misszió és áldozatvállalás:** Eredetileg jogi végzettséggel rendelkezett és ügyvédként, uradalmi ügyészként dolgozott. Minden biztos egzisztenciát és személyes vagyonát feláldozta a magyar színház ügyéért. Amikor a pesti társulat anyagilag összeomlott, vándorszínésznek állt, és az ország különböző pontjain (Debrecen, Nagyvárad, Szeged) küzdött a magyar szó terjesztéséért.
- **Drámaírói és fordítói munka:** Nemcsak igazgatta a színházat és játszott benne (kiváló basszus hangjával énekes darabokban is fellépett), hanem külföldi színművek magyarra fordításával és átdolgozásával megteremtette a kezdeti magyar színházi repertoárt.”⁶⁵

Térjünk vissza Simon Gábor és Bogdánfy Mária gyermekeihez.

Irén (Borosjenő, Arad vm., 1859-1912.) első férje: Kiss József. Gyermeke első házasságából: (Réthy) Kiss Ilona, férjezett Sterbetz Gáborné. Sokkal érdekesebb a mi szempontunkból Irén második férje, aki nem volt más, mint **Réthy Sándor** (1856. január 7 - 1911. október 9.) szarvasi kereskedő és gyáros. Vele részletesen majd a „Réthy Vilmos és gyermekei” c. fejezetben fogok foglalkozni.

⁶⁴ Gemini u.a

⁶⁵ u.o.

Gyuláról már korábban olvashattuk, hogy Kolozsvárott volt m. k. erdőtanácsos.

Ákos (1858–1933) a **Szegedi Királyi Ítéltábla**, illetve korábban a Szegedi Királyi Törvényszék elismert, **ítélőtáblai bírása és tanácselnöke** volt.

- **Szakterülete:** A polgári törvényszéken elsősorban **bontóperek (válópererek) bírásaként** szerzett magának komoly ismertséget és tekintélyt városszerte. Emellett büntető fellebbezési tárgyalásokat is vezetett.
- **Megbecsülése:** Kortársai kiváló személyiségű, az ügyfelekkel remekül bánni tudó, jeles judíciumú (ítélőképességű) bírónak tartották. Aktív tagja volt a helyi társasági életnek is, például a Szegedi Belvárosi Kaszinónak.
- **Nyugdíjazása:** **1925 júliusában** vonult nyugalomba. Távozásakor a kormányzó elismerése jeléül kúriai bírói jelleget (rangot) adományozott neki.

Ákos unokája Simon Ilona (1929-2010) Meszleny Ignác (1925-2017) felesége volt. Utóbbi a politikai kényszerpálya ellenére kitanulta a kertészmérnöki szakmát, amivel nagyapja örökségét vitte tovább. Kertészmérnökként komoly szakmai karriert futott be: elévülhetetlen érdemei voltak Budapest közkertjeinek és parkjainak tervezésében, szépítésében. Időskorában elismert és szeretett szaktekintélyként segítette szülőfaluja, Velence kertészeti és botanikai megújulását is.⁶⁶ A lenti fénykép a Meszleny házaspár 1990. májusi ezüstitokodalmán készült.⁶⁷

Jenő aradi ügyvéd, Réthy Etelka II. férje. Meglepően kevés információt találtam róla. Lentebb egy érdekes hír 1926-ból:

„Sok véres párbajt könyvelhet el a régi Arad krónikája, amelyben igen fontos szerepet játszottak **Simon Jenő volt aradi ügyvéd pisztolyai**. Ezeket a pisztolyokat vette

⁶⁶ u.o.

⁶⁷ Internet u.a.

<https://velenceblog.com/2014/07/19/beszeltetes-meszleny-ignaccal/>

igénybe tót Arad és megtörtént, hogy a szomszéd megyéből jöttek Aradra, hogy Simon Jenő pisztolyával párbajozzanak és Sugár dr. vezesse le a lovagi mérkőzést.”⁶⁸

Jenőnek sem a születési, sem a halálozási adatait sem ismerjük. Az nagyon valószínű, hogy még Trianon előtt hunyt el Aradon.

A család Trianon után Aradról Szentendrére költözött, beleértve Simon Jenő özvegyét, **Réthy Etelkát** is. Az utóbbi is ott hunyt el 1939-ben. Haláláról így számolt be egy fővárosi újság:

„Néhai **Simon Jenő aradi ügyvéd özvegye, Réthy Etelka** Szentendrén 85 éves korában elhunyt. Gyászolják: leánya Stolczné Simon Margit, unokái Anna és Dénes, unokahúgai Réthy-Haszlinger huszárezredes neje Réthy Sarolta, Uray Józsefné Réthy Margit és unokaöccse: Réthy Jenő [...]”⁶⁹

Simon Margit

K: 331
Sz: Arad, 1879. január 12
A.n.: Réthy Etelka II.
F: Stolcz Dániel
E: Arad, 1914
H: Szentendre, 1963. május 14.

A Réthy Etelka – Simon Jenő házaspárnak egy lánya született, **Simon Margit**, aki Trianon után a családjával Szentendrére költözött.

Stolcz Dánielről az első információk 1906-ból, a nagyváradai gimnázium évkönyvéből származnak:

„Október 6-án az Eötvös-önképzőkör »Az aradi vértanuk« emlékére díszgyűlést tartott a következő műsossal: [...] Ünnepi beszéd, tartotta Stolcz Dániel.”

„Műfordítással egyedül Stolcz Dániel VIII. o. t. foglalkozott. Heinétől fordított le hat ízben egy-egy lírai költeményt.”⁷⁰

⁶⁸ Aradi Közlöny, 1926. december 25.

⁶⁹ Magyarország, 1939. október 8.
Arcanum, 2026. június 15.

https://adt.arcanum.com/hu/view/MagyarorszagMilotayPetho_1939_10/?query=%22r%C3%A9thy+etelka%22+&pg=68&layout=s

⁷⁰ Arcanum, 2026. június 16.

A Budapesti Királyi Magyar Tudomány-Egyetem 1908. évi almanachjában találtam meg annyak nyomát, hogy Dániel jogot tanult az egyetemen.⁷¹

A következő nyom 1931-ből származik, amikor hosszú statisztikai jellegű tanulmánya jelent meg „Csonkamagyarország népszaporodása” címmel a Magyar Kultúra folyóiratban.⁷²

Szintén 1931-ben részt vett az Aradi Szövetség budapesti közgyűlésén, ahol a választmányba is beválasztották mint a Stefánia Szövetség titkárát.⁷³

A Gemini kiegészítése:

„Az 1920-as és 1930-as évek Budapestjén számos olyan egyesület működött (például az Aradi Szövetség, Székely Nemzeti Tanács, tiszántúli körök), amelyeket az elcsatolt területekről **Magyarországra menekült értelmiségiek, tisztviselők és polgárok** alapítottak.

- Az Aradi Szövetség célja az elszakított Arad vármegyei és bánági magyarok összefogása, segítése, kulturális identitásuk megőrzése és a határon túli magyar intézmények támogatása volt.
- A választmányba (vezetőségbe) való beválasztás komoly társadalmi elismerést jelentett.

[...]

A korabeli dokumentumok igazolják, hogy Stolcz Dániel valójában az Aradi Anya- és Cseccsemővédelmi Szövetség (későbbi nevén Aradi Anya- és Gyermekvédelmi Szövetség) egyik legfontosabb motorja és szervező titkára volt.

A romániai vonal: Lukáts Jenővel közösen ők szerkesztették és állították össze az Aradi Anya- és Gyermekvédelmi Szövetség kiadásában megjelent, rendkívül népszerű és szociálisan hiánypótló Gyermekvédelmi Naptárt (amely 1924 és 1927 között jelent meg Erdélyben).

https://newspapers.arcanum.com/hu/view/Nagyvarad_24490_NyolcOsztaIyuGimnasium_24544_1906/?query=%22stolcz+d%C3%A1niel%22&pg=85&layout=s

⁷¹ u.a.

https://newspapers.arcanum.com/hu/view/ELTE_Almanach_1908/?query=%22stolcz+d%C3%A1niel%22&pg=176&layout=s

⁷² u.a.

https://newspapers.arcanum.com/hu/view/MagyarKultura_1931/?query=%22stolcz+d%C3%A1niel%22&pg=994&layout=s

⁷³ u.a.

https://newspapers.arcanum.com/hu/view/AradiKozlony_1931_05/?query=TEXT%3D%28%22stolcz+d%C3%A1niel%22%29+DATE%3D%281931-01-01--1950-12-31%29&pg=58&layout=s

A budapesti kapcsolat: Amikor a forrás említi, hogy Stolcz Dánielt beválasztották a budapesti közgyűlésen mint a „Stefánia szövetség titkárát”, ez azt mutatja, hogy vagy az Aradon maradt (és a romániai hatóságok miatt esetleg nevet változtatott) gyermekvédő szervezet hivatalos képviselője volt, vagy addigra áttelepült Budapestre, és az anyaországi Országos Stefánia Szövetség kötelékében (például egy fontos szakosztály titkáraként) dolgozott. 1931-ben a Magyar Kultúra folyóiratban publikált is a csonka-magyarországi népszaporodásról, ami megerősíti komoly demográfiai és egészségpolitikai szakértelmét.

A Stolcz család és Szentendre kapcsolata rendkívül mély, több generáción átívelő, és a város kulturális, valamint épített örökségét alapjaiban meghatározó történet. Információi pontosak: a családban valóban kiemelkedő **zenész, építész és lokálpatrióta** személyiségek követték egymást. Én csak egyet említek közülük:

Stolcz Dénes – A legendás zenész és „szentendrei unikum”

A család legismertebb szentendrei tagja **Stolcz Dénes** (2009-ben hunyt el) volt, akit a helyiek igazi városi legendaként, afféle „szentendreikumként” emlegettek.

- **A zenei vonal:** Kiváló zenész volt, akinek a neve és munkássága szorosan összeforrt Szentendre kulturális életével. Nemcsak játszott, de a város társasági és művészeti életének egyik motorjaként, szervezőjeként is ismerték.
- A helyi szerb és magyar kulturális tradíciók ápolásában, a Dunakanyar művészvilágának összetartásában is megkerülhetetlen szerepet játszott.

Az Olvasó persze teljes joggal teheti fel ezen a ponton a kérdést, hogy miért foglalkozom aránytalanul nagy terjedelemben pont a szentendrei Stolcz családdal? A válasz egyszerű: legjobb tudomásom szerint Réthy Lipótnak ők az egyetlen ismert, és Magyarországon élő leszármazottjai. (Az Amerikai Egyesült Államokban él még a kiterjedt Denlar család, akik Réthy László és Réthy Margit kései utódai.) Hallottak-e életükben Réthy Lipótról, vagy esetleg Réthy Etelkáról? Azt gondolom, hogy nem.

Az elbeszélés itt most félbeszakad. A következő fejezetben Réthy Vilmos és számos gyermeke fogják a főbb szerepeket játszani.

Telki, 2026. június 16.

Réthy Imre